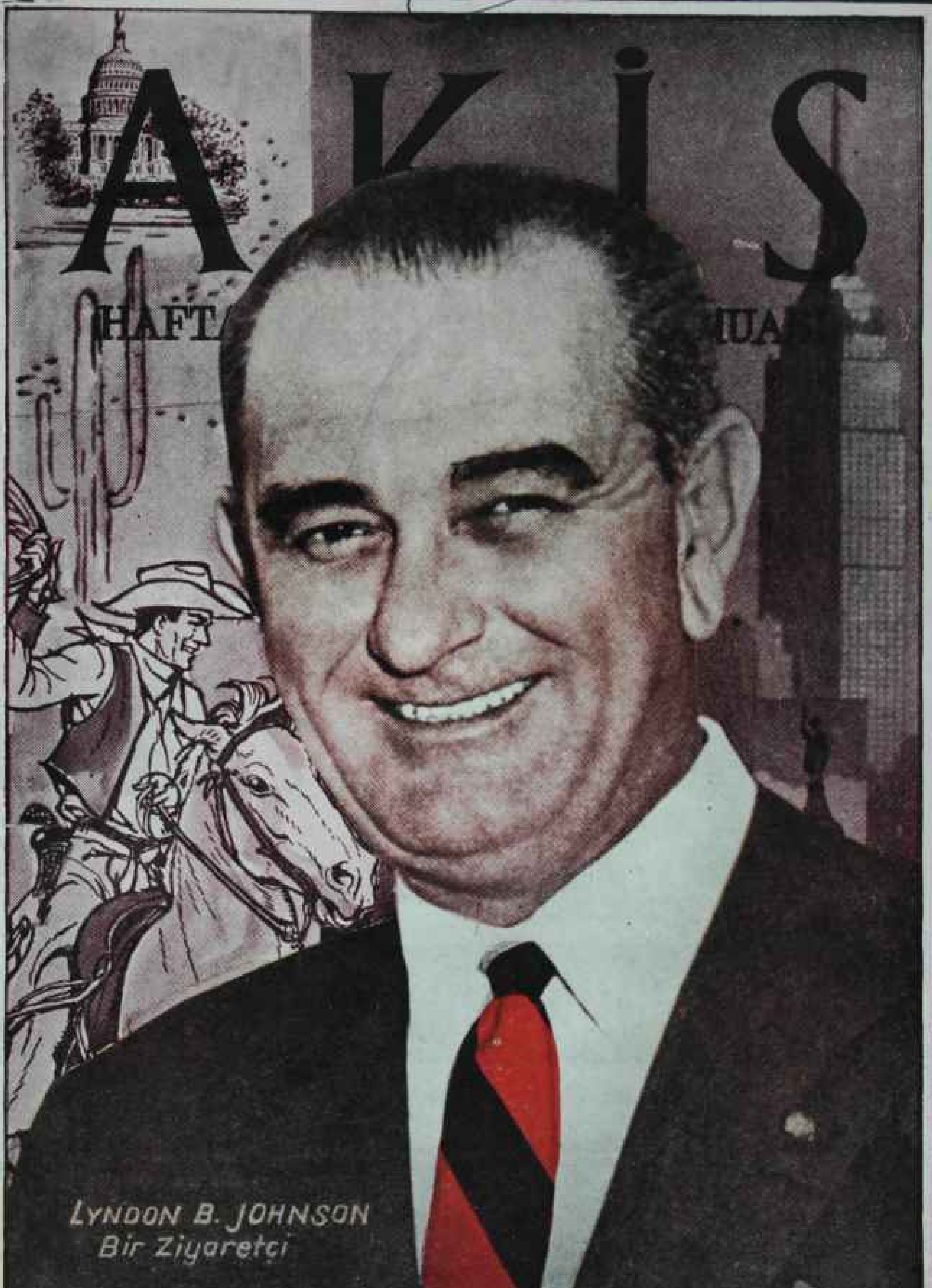
27 AĞUSTOS 1962

Sayı: 426

AKİS

FİATI: 1 LİRA

Faal - 4651 — 458

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 9, Cilt: XXIV, Sayı: 426

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

İdare:
Rüzgârlı Sokak No.: 15
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96

*

Başyazar:

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

*

Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe:
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları :
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlan işleri:
Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer:
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer:
Milli Eğitim Basımevi

FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih: 26-8-1962

Kapak Resmimiz

Lyndon B. Johnson

Bir Yardımcı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Önümüzdeki haftadan itibaren, iki aylık bir sükûnet devresinden sonra iç politikamız yeniden hararetleniyor. 3 Eylülde Büyük Meclis açılacak ve çalışmaya koyulacaktır. Bütün milletin gözünün şu anda Büyük Mecliste olduğu düşünülürse, cereyan edecek hâdiselerin umumi efkârı ne derece alâkalandıracağı kolaylıkla kestirilebilir.

Meclisin açılması ve iç politika hayatının yeni bir devreye girmesiyle birlikte Basına ve bu arada AKİS'e düşen rol üzerinde biraz durmak lâzımdır. En iyimser tahminle bile, Parlamentoda hiç gürültü, patırdı olmayacağını sanmak imkanı yoktur. Her şey göstermektedir ki Muhalefet, en azgın halinde Meclise gelecek ve bilhassa A. P. kavgalar çıkarmaya, İktidarı çalıştırmamaya gayret edecektir. Şu iki ay içinde kimlerin A. P. nin idaresini ele geçirmiş oldukları ve bunların hangi metodlarla faaliyet gösterdikleri hatırlanırsa bu bir kehanet sayılmayacaktır. A. P. nin bugünkü idarecileri, daha doğrusu partiye hâkim duruma gelmiş ırkçı ekalliyet Hükümetten ziyade Rejimin karşısındadır. Hem de, Rejimi "Rejim.. Rejim.." diye öldürmek kastıyla.. Onların, seçim? lerde C.H.P. nin karşısında çarpışan partilerin kullandıkları bazı konularda koparacakları patırdının Koalisyon partileri mensuplarından bir kısmını tesir altında bırakması da imkansız değildir.

AKİS, önümüzdeki haftadan itibaren Parlâmento hayatının perde önündeki ve perde arkasındaki hayatına, kuvvetli projektörünü yeniden tutacaktır. Her zaman olduğu gibi, iç politikanın dehlizlerinde gezinmek için en güvenilir rehber AKİS'tir. Mecmua bu görevini, Sezarın hakkını daima Sezara vermek suretiyle yapacak, kusurlu hareket eden hangi taraf veya hangi şahıs olursa olsun onu gün ışığına çıkarmaktan çekinmiyecektir.

Ancak iş, şüphesiz AKİS'le bitmemektedir. Eğer kendini bilen Basın hâdiseleri değerlendirmekte hislerine ve peşin hükümlerine kapılmaksızın hareket edebilirse demokratik rejimin işi çok kolaylaşacaktır. Münasebetsizlikler ne katlar iyi belirtilirse, bunların tekrarı o derece güçleşecektir. Ama bunu yaparken, zemzem kuyusunu pisleten adamın hareket sebebi gözden kaçırılmamalı, bu çeşit tiplere prim verilmemelidir. Zira, İktidar ve Muhalefet saflarında öyle kimseler vardır ki, gazetelerin kendilerinden bahsetmesi için yapmayacakları marifet yoktur.

Basın, demokratik hayatımızın bu yeni devresinde kudretini de, sorumluluğunu da bilerek davranmak mecburiyetindedir. 1960'daki cephe tekrar kurulabilirse, bu milletin düşmanlarının yüzü gülmeyecektir. Basın derken, bir takım yayın organları şüphesiz ki hatıra getirilmemektedir.. Onlar, bambaşka ölçülerle hareket etmektedirler, öyle hareket etmekte devam edeceklerdir. Ama asıl büyük ve ciddi gazeteler yangının üstüne körükle değil, meselelerin mahiyetini ortaya koyup serinkanlılıkla giderlerse bugün milletin korktuğu başa gelmez, Meclis pek ala rahat ve huzurlu çalışır. İş, hiç bir şeyi büyültmemek, her hâdiseyi ger çek ölçüsü içinde ele alabilmektir.

Bugün, unutmamamız gereken husus şudur: Demokrasiyi yürütmek bizim için ölüm kalım davasıdır. Çünkü, bunun bir alternatifi yoktur "Yürümüyor" diye ümitsizlik aşılayacak yerde memleketin vatansever aydınları yürümesi için kendi üzerlerine düşeni gayret ve fedakârlıkla yaparlarsa geçitler bir bir aşılacak ve düzlüğe mutlaka çıkılacaktır.

Başka yolların milletleri nereye çıkardığı ve yayılan ümitsizlik dalgalarından kimlerin faydalandıkları dünyanın pek yakın tarihine göz atılacak olursa kolaylıkla görülecektir.

Saygılarımızla

AKİS

Cilt: XXIV; Sayı: 426

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

27 Ağustos 1962

YURTTA OLUP BİTENLER

İsmet İnönü Plânlamadaki çalışmaları izliyor
Her işin başı

Millet

Kısa bir bilanço

Türkiye Büyük Millet Meclisinin yeniden çalışmaya başlamak üzere olduğu şu sırada, iki aylık tatil devresinin bir bilançosunu yapan insaf sahiplerinin yüzlerinde yumuşak çizgilerin belirmemesine imkan yoktur. İnsanlar, hele XX. Asrın ikinci yarısında pek günü gününe yaşadıklarından en yakın geçmişi dahi kolay unutmaktadırlar. Bu yüzden, böyle bir bilanço yapmadan katettiğimiz mesafeyi, bir süredir gündelik hayatımızda dahi hissetmeye başladığımız halde farkedememememiz kabildir.

Türkiyenin üzerinden, bir İkinci İhtilal kabusu kati olarak kalkmıştır. İlkbaharın son günlerine kadar, kesinliği en çok sevenlerin tarihini ve saatini dahi bildirerek, üstelik ziyadesiyle emin kaynaklara bağlamak suretiyle haberini verdikleri Darbe bugün kimsenin aklına gelmemekte, kimsenin ağzından işitilmemektedir. Uzun aylar, bu kehanetin sâdece lâfının bütün hayatı nasıl dondurduğu göz önüne alınacak olursa kaydedilen ilerleme kolay anlaşılır.

Hükümet, plânlı kalkınmanın dış finansman işini prensip kararı hududundan almış ve fiiliyat sahasına intikal ettirtmiştir. Bir konsorsiyumun kurulmuş olması, bunun, başında Başkanı, faaliyete geçmiş bulunması, ihtiyaçların tesbitine başlanması yıllarca hayalini kurduğumuz bir hususun gerçekleşmesidir. İkinci Dünya Harbi sonrasının, 1948'den itibaren hemen hemen on yıl bol keseden dağıtılan Amerikan Yardımının artık talihe karışmış olduğu ve şimdi dış yardımın aslan ağzında yattığı düşünülürse Hükümetin başarısı daha iyi takdir edilebilir. Bunun altında yatan sır, ciddi niyetli ve sağlam bir hükümetin Ankarada mevcudiyetidir. Her koalisyon hükümeti gibi bizim hükümetimizin de şekli ve teşekkül tarzı elbette değişebilir. Ama dostlarımız anlamışlardır ki Türkiyenin sağlam kuvvetleri, plânsız ve proğramsız bir iktidarın kurulmasına asla müsaade etmeyecekler, her iktidar umumi efkâra hakim bu kuvvetlerin baskısı altında memleketi idare etmek zorunda olacaktır.

Ortak Pazara da şu anda Türkiye, bir ucundan çengelini takmış durumdadır. Ortak Pazarın iktisadi yönü derecesinde, ifade ettiği sosyal ve medeni camia mefhumu bağlantının kıymetini ortaya koymalıdır.

Nihayet, milli hayatın her sahasında ciddi ve devamlı olma istida-

Şu, Plan Meselesi...

Metin TOKER

Başbakan Yardımcısı Alican "Biz buraya, hazır bir metni tescil için gelmedik. Plânlama Teşkilatı istişari bir organdır. Memleketi Hükümet idare eder" diyor. Bu makûl ve makbul sözlerin altına imzasını atmayacak aklı başında ihsan güç bulunur.

Öteki Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu söz alıyor: "Gayemiz Planın süslü bir vaadler listesi olmasını önlemektir. Bunu kitap halinde rafa kaldıracak değiliz". Aynı aklı başında insanlar, bunun da altına imzalarını kalp huzuru içinde basacaklardır. Zira. iki Başbakan Yardımcısının söylediği, gözlerin önüne serdiği bir madalyonun iki yüzünden başka şey değildir.

Herkes bu kadar mantıki konuşurken, umumi efkarda bir endişenin belirmiş olmasını anlamak zordur. Meclisin açılmasına pek az zamanın kaldığı şu sırada Hükümet içinde ihtilâf çıktığı, Hükümet ile Planlama Teşkilâtının birbirlerine girdiği, bir yandan Alicanın öteki taraftan Feyzioğlunun manevra çevirdikleri söyleniyor, yazılıyor. Sonra, ihtilâf denilen hususun derinliklerine iniyorsunuz, birbirlerine karşı diye gösterilen politikacıların sözlerini okuyorsunuz. Hiç bir şey yok.. Aksine, hep birbirini tamamlayıcı mahiyette sözler ve davranışlar. O halde?

O halde sebebi, umumi efkârın politikacılara karşı hala geçmemiş allerjisinde aramak lâzımdır. Politikacılar, kendi küçük çıkarlarını düşünen adam olmadıklarını henüz ispat etmiş değillerdir. Politikacılar, çıkarlarını daha büyük milli menfaat içinde arayan adamlar olduklarını belli etmemişlerdir. Bu yüzdendir ki en küçük çıtırtıda halk heyecan içinde kıpırdanmakta ve kendi kendine "Bunlar gene neden birbirlerine girdiler?" diye sormaktadır. Alican ile Feyzioğlunun tipik davranışlarında, bütün hu şuuraltı düşüncelerin, endişelerin payı vardır.

Şu, plân meselesi.. Plânın lüzumu üzerinde, Hükümette kimsenin itirazı yok. Kalkınma hızının yüzde yedi olması gerektiğini de herkes kabul ediyor. Yüzde yedi hızla kalkınmak için milli gelirin bu işe ayrılması gereken nisbeti de malum. Dış yardımların plafonu ise belli. Geriye kalan ve iç finansmanla karşılanması gereken meblağda hesap hatasının bulunduğunu iddia eden yok. Bütün anlaşmazlık, müşterek hedef olan o meblağa hangi yoldan yürünmek suretiyle varılabileceği meselesi. Bir memleketin ve bir milletin kaderi bahis konusuyken bu kadarcık anlaşmazlık, daha doğrusu tartışma sebebi çıkmış olmasını herkesin öpüp te başına koyması lâzımdır. Buna rağmen, ortada dönen laf Koalisyonun sallantıda olduğudur. Bunu, İkinci Koalisyonu yıkmaya çalışan ve Üçüncü Koalisyonda, tabii gene paratoner İnönünün yanında kendisine bir rol biçen A. P. nin hararetle desteklediği hatırlanırsa endişenin sebebi daha açık belli olur.

Gerçekten de buğün Koalisyonu tehdit eden bir tehlike yok değildir. Bu. A. P. şamatacılarının, kopardıkları gürültüyle Koalisyonun "Öteki Kanat'ı bilhassa Y.T.P. üzerindeki manevi baskısıdır. A. P. nin gürültüsü, aynı saflardan gelme Y. T. P. liler için bir cazibe merkezi yerine geçmekte, onlar demagojiyi berikilerden çok daha iyi bildiklerinden kendilerini bir varlıkmış gibi göstermeye muvaffak olmaktadırlar. Böyle olunca, bilhassa Y. T. P. li temsilcilerin Başkanları Alicanı ve onun kafa dengi idarecileri "Öldük! Bittik! Mahvolduk!" diye politika değiştirmeye teşvik etmelerinde şaşılacak bir taraf olmamak gerekir. Eğer Alican, bu muhtemel güçlükleri birinci plânda tutarak Feyzioğluya karşı itiraz sesleri yükseltiyorsa, kendisine ancak acımak lâzımdır. Zira, bir pire için yorgan yakıyor demektir.

Bizim Demokrasimiz, onyedi yılda en ziyade küçük hesaplardan zarar görmüştür. Bugün, dönüp dolaşıp aynı noktaya gelmiş bulunuyoruz. Şu anda hiç kimse inkar edemez ki memleket oldukça büyük bir süratle daha mesut ufuklara doğru yolunu almıştır. Değişen havayı, gündelik hayatlarda dahi hissetmemek imkansızdır. İş çevreleri daha ferahlamışlar, piyasa nisbeten açılmıştır. Bonoların ödenmesine başlanmıştır. Tıpkı C. H. P. nin olduğu gibi Y. T. P nin ve C. K. M. P. nin bundan böyle büyük şansı işlerin iyi gitmesi, İnönünün bütün prestijiyle görev başında kalmasıdır. Başbakanı çekememek, onu rakip görmek kabildir. Ama Koalisyondaki her üç parti iyice Bilmelidirler ki İnönü Hükümetinin elde edeceği her başarı, onun şahsını atlayıp bu siyasi teşekküllere şan, şeref getirecektir. Yarın, ilk 5 yıllık plan meyvalarını verdiğinde ve halk, bu plâna aklının yatmış olması dolayısıyla kendi kendini tebrik etmeye başladığında Alicanlar da, Feyzioğlular da zafer taçlarıyla taçlandırılacaklardır. Ama onlar bugünden tepişmeye başlarlarsa, plânın başarı kazanması ihtimali azaldıkça azalacak ve mukadder akibet kolaylıkla gelip çatacaktır.

Şamatayla bugüne kadar hiç bir siyasi parti yıkılmamıştır. Her şey göstermektedir ki A. P. saflarında koparılan gürültü kuğunun şarkısıdır ve en ziyade akılları karıştırmayı hedef tutmaktadır. Buna dayanmak, halkın sağduyusuna inanmak, ekonomik ve sosyal sahalarda ilerleme devam ettikçe bütün rakiplerin geride kalacağını bilmek lâzımdır. Alican, kendisi ve partisi hakkında bütün umumi efkârda böyle bir endişenin bulunduğunu bilirse hareketlerini daha iyi kontrol edebilecektir.

Feyzioğluya gelince, sosyal adaletçi olmak, planlamacıların hamisi rolünü oynamak arzusu, şahsen Kabinenin 2. Adamı sayılmak hevesi kendisini bu sefer de itiyorsa, gerçekten çok şey kaybedecektir. Plan, herkesten çok politikacılardan itibar istemektedir. Yakın geçmişteki binbir hadise umumi efkârın gözünü açmıştır ve her hareket gerektiği gibi değerlendirilmektedir

Plânın tehlikede bulunmadığını, Koalisyonun ise mutlaka yaşayacağını, ihtilafın prensipte değil, teknikte olduğunu fiillerle ispat etmek zamanı gelmiştir. Bir de, sinirlere ve küçük, basit hislere galebe çalınabildiğin ispatına.. Bu ispat olundu mu, gerisinden korkmak için bir sebep kalmayacaktır.

dında bir kıpırdanmanın başladığı ve karamsar gözlerin bile gördüğü ve inkâra cüret edemedikleri bir gerçektir. Yatırımların başlaması, ferahlık getiren mali tedbirlerin kendilerine uygulanma sahası bulabilmeleri, özel sektörün aklı başında önderlerinin yeni konjonktür içinde iş adamlarına düşen görevi anladıklarını belli etmeleri, açılan piyasa, iyi olan ve para eden mahsul durumu esen havanın başlıca yapıcılarıdır. İyiye gitmekte olduğumuz inancı, yüreklere yavaş yavaş yerleşmektedir. Bu, belki de iki ay önceye nazaran en büyük farktır.

Ancak bütün bunlar, ortalığı tozpembe görmek için birer sebep olmaktan uzaktır. Zira henüz yapılamayanların bu yapılabilenlerle kıyaslanması bir dağın önünde bulunduğumuzu herkese hatırlatabilir. Plânın uygulanması konusunda bir Centilmenler Anlaşmasına lüzum vardır. Meclis, çalışma metodları itibariyle bir çetin imtihanın arefesindedir. Politikacılar, henüz kendi itibarlarını tam düzeltmemişlerdir. Her biri bir dev mesele olan bu geçitler geçildikten sonra plândaki büyük reform hareketlerine, sağlamlaşmış demokratik düzen içinde girişilecektir. Bütün bunlar yapılırken Demokrasinin bünyesinde mevcut Ur takım mikroplara da aldırmamak, onların tesirlerini bir "basiretli umursamazlık"la yok etmek olgunluğunu toplum olarak edinmemiz gerekecektir.

Şüphesiz, işimiz bir atla üç nala kalmış durumdadır. Ama bundan sâdece iki ay önce bir atla dört nala muhtaç olduğumuz, hem de şiddetle muhtaç olduğumu* hatırlanırsa bugünkü halimiz daha doğru ölçüyle değerlendirilebilir. Ne yapalım ki dört ayağı da nallanmış arap atları gökten yere zembille inmiyor. Bunu vadeden tılsım satıcılarına inananların katır çiftesi yemekten canları çıkıyor. İnanmayıp ta kolları bizzat sıvayanlar, bir gün geliyor küheylanlar üzerinde mesut istikballere dört nala koşuyorlar.

Planlama

"Şer çiçekleri" ve ötesi

Geride kalan haftanın bitmek üzere olduğu sırada, memleketin artık beraber hareket ettikleri herkes için malûm iki uçundan, ırkçı ekalliyetle kriptolar ekalliyetinin ikisinden birden aynı anda aynı sayha yükseldi: "İstifa! İstifa!"

Sayha aynıydı ama, muhatap değişikti. Irkçı ekalliyet, kendi yayın organlarında Koalisyonun "Öbür Kanat'ına karşı bir manevi baskı taarruzuna geçti. Plânlama işinde, sosyalistler kazanmışlardı. Plânın iç finansmanında komünist ayaklanmasını doğuracak bir huzursuzluğu getiren vergileme usullerine gidilmişti. Zaten gaye, bu ayaklanmayı temindi. Şimdi "Öbür Kanat"a düşen, derhal istifaydı. Koalisyon yıkılmalı, memleket keşmekeşe terkedilmeli, C. H. P. tek başına bırakılmalıydı.

Kriptolar, kendi yayın organlarında veya memleketin en ciddi bilinen yayın organlarına sokuşmuş Kalemleri vasıtasıyla, aynı anda aynı sahayı Plânlamacıları muhatap tutarak yükselttiler: "İstifa! İstifa!" Her şey bitmiş, her şey mahvolmuş, Plan kuşa çevrilmiş, Ağalar galip gelmişlerdir. Oy kaygısında politikacılar, ilim ve tekniği ezmişlerdir. Şimdi Planlamacılara düşen, eğer namuslu insanlarsa - bu namus lâfı da, hep o erbabın dil pelesenkidir- derhal istifa etmek, böyle bir planın sorumluluğunu sırtlamamak, Hükümete kazan kaldırmak ve plân davasını öldürmektir. O zaman C. H. P. Hanyayı Konyayı anlayacaktır.

Haftanın sonunda iki uç, gözlerini başkente dikip ellerini ümitle oğuşturdu. Bir defa Koalisyon bozulsa, bir defa Plân işi dejenere olsa rejimin üstesinden geleceklerdi.

Ama bu haftanın sonunda, güvendikleri dağlara kar yağmıştır.

Meclisin açılmasına bir hafta kala, Ankarada bütün meseleler tamamiyle halledilmiş olmaktan uzaktır. Ama iyi niyet ve basiret, bilhassa iki uçtan gelen tahriklerin memleketi nereye götüreceğinin anlaşılması bir uzlaşma havasını yaratmaktan geri kalmadı ve memleketin ciddi kuvvetleri yeniden Orta Yolun üzerinde birleştiler.

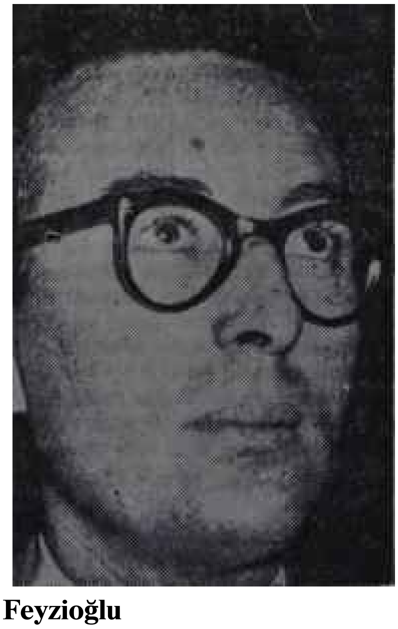
Paranın kaynağı

Yüksek Plânlama Kurulunda, Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından hazırlanan plân, bütün esasları ve hemen bütün teferruatı ile bu haftanın başında geçti. Netameli 5. kitabın ilk beş maddesi üzerinde bile sızıltısız uyuşuldu. Çapanoğlunun, altıncı Uygulama faslında çıkacağı biliniyordu. Nitekim çıktı. Hükümetin büyük kısmı ile Plâncılar önce bir prensip meselesinde karşı karşıya kaldılar: Plânın finansman yolunu kim tesbit edecektir? Plâncılar, bunun, plânlarının bir önemli unsuru olduğunu söylediler. Parayı bulma yolu, Planın ruhu üzerinde tesir icra edecekti. Hükümet aksi görüşü savundu. Hükümet dedi ki: "Siz, Planı yaptınız. Plânı mükemmel yapmışsınız, Plân kabul olundu. Sağ olun. Bunu, gene birlikte yürüteceğiz. Ama istediğiniz parayı bulmak, Hükümetin politikasını alakadar eder. Siz 1 milyar 200 milyon istemiyor musunuz? Size bunu bulacağız.. Bir vergilemeyi mali politikamızın bir parçası sayıyoruz."

Plâncılar, itiraz ettiler: "Biz ise, Planın gayesinin bir parçası sayıyoruz. Meselâ, tarım gelirlerini öyle vergilemeliyiz ki sermaye tarımdan kaçsın, sanayie gitsin. Vergi dilimlerini öyle tesbit etmeliyiz ki, sosyal adalet kendiliğinden gerçekleşsin. Bu yollar tutulmazsa, asıl hedeflere varılmaz."

Hükümet, görüşünde direndi. He-

Alican - Feyzioğlu
Düşman kardeşler

deflere, Plânın gösterdiği amaçlar elde edildiğinde varılacaktı. Nihayet, Hükümetin düşünmek zorunda olduğu bir de ekonomik ve politik istikrar unsuru vardı. Bu, memleket idaresi yetkisinin içine giriyordu. Bu sahada, bir istişari organ olan Plânlama Teşkilâtına nasıl söz hakkı verilebilirdi?

Plânlamacılar, bu prensibe itiraz etmediler. Kendilerini devletin üstünde görmüyorlardı. Maksat, Planın yürümesiydi. Hükümet "Tamam! Yürüteceğiz.." dedi.

Bu tartışmalarda, prensip meselelerinin dışında, Kabine kurulduğundan beri kendini hissettiren bir şahsi çekişme işe alevli renk verdi. Alican ile Feyzioğlunun geçinemedikleri, birinin her sözünün ötekine daima battığı zaten gözden kaçan bir husus değildi. Bunda, iki tarafın da kusuru oluyordu. Feyzioğlu, telâşlı karakterinin neticesi, sırt sırt sert ve huysuz, sinirli çıkışlar yapıyordu. Bunların bir kısmında haklıydı da.. Ama, bu hali, Alicanı çileden çıkarıyor, o da en haklı hâl çarelerini dahi, Feyzioğludan geldi diye kabul etmemeye kalkıyordu. Beşeri zaafların ve nefse hâkim olamamanın bu karşılıklı alametleri yatıştırma usulüyle geçiştiriyordu.

Ama, aslında çetin "Uygulama Faslı'nda çatışmaların dozu lüzumundan fazla kaçtı.

Prensipten tekniğe

Prensip meselesinde bu ilk mütarekeden sonra, işler biraz daha kolaylaştı. Planlamacılar, tarım gelirlerinden "Kaldor Raporu" esasına göre vergi tarhedilmedikçe gerekli iç finansmanın sağlanamayacağı görüşünü savundular. Kaldor'un kağıt üstünde hayal kurduğunu kabul ediyorlardı. Gerçekten, Kaldor'a kalırsa tarım gelirlerinden 2 milyar vergi almak kabildi. Kaldor, "Haydi bunun yarısını bırakayım, 1 milyar lira bal gibi alırsınız" diyordu. Sadece bu bile bir ciddiyetsizliğin işaretiydi. Nitekim Planlamacılar, takdir esasıyla vergi alındığı takdirde yarım milyarlık bir gelir vaadiyle yetindiler .

Ama, Maliye bunun da tahsilini imkansız gördüğünü açık açık belirtti. Kaldor'un gösterdiği yola kadastrosuz bir memlekette gitmek, tahmini dahi insanın tüylerini ürpertecek karışıklıklara ve köylü için eziyetlere yol açacaktır. Kadastro işi iki üç yıl süreceğine göre 1963 için nasıl tahsilat yapılabilirdi? Plânlamacılar, tahrir heyetlerinin altı ayda netice alabileceklerini söylediler. "Tahrir Heyeti"nin manasını genç ve o sahada ihtisası olmayan ilim adamları bilmiyorlardı. Ama, Allahtan Hükümetteki tecrübeliler biliyorlardı. Bu, bütün memlekette, feci neticeler doğuracak ve bitip tükenmeyecek bir mücadelenin temelini teşkil edecekti.

Maliye Bakam Ferit Melen, kendi fikrini anlattı. Bir defa, sol yönün demagoglarının iddialarının aksine, tarım gelirlerini vergilememek diye bir şey yoktu. Tarım gelirleri, doğrudan doğruya Gelir Vergisinin şümülüne alınıyordu. Bir yandan Servet Beyannamesi, diğer taraftan sıkı kontrol tarım sahasında vergi kaçırma usulünü azaltacaktı. Bu açık kapıdan, başka kazanç erbabı da faydalanamayacaktı. Bunun yanında, arazi vergisi bir mahalli idare vergisi olarak ıslah edilecekti. Sonra, vasıtalı vergiler ağır olduğuna göre tarım sahası nasıl hiç vergilenmiyor sayılabilirdi? Nihayet, Gelir Vergisinde Alaybek Raporu esas tutularak girişilecek reformla tahsilat kısa zamanda artacaktı.

Ferit Melen, haftanın ortasındaki bir gün, elindeki kozu kırdı. Güven verici, bilgili, anlayışlı ve kavrayışlı Ali Alaybeki Yüksek Plânlama Kurulunun karşısına çıkardı. Orta

BATTI GALİBA — A.P. nin, gözü dönmüş D. P. başlarından pek çok şeyi devir almış olduğu biliniyordu ama, bunların arasında meşhur "Abide allerjisi"nin bulunduğu pek sanılmıyordu. Meğer, o da varmış. İhtilali sembolize etmek üzere Taksim meydanına dikilmiş o sade, fakat manalı -taşların üzerine konmuş, etrafı defne dalı sarılı süngü- üstadları pek tedirgin etmekte. Şimdi, ona karşı bir kampanya açmış bulunuyorlar. Bu, oradan kaldırılmalıymış. Oniki sene önceki büyükleri de, onun iki adım ötesindeki bir kaideye düşman olmuşlar, halkın korkusundan yıkmaya güçleri yetmediğinden iki tarafındaki yazıları tahta perdeyle kapattırarak mariz hislerini tatmin yoluna sapmışlardı.

Bu sefer ki dertleri, süngü!

Canım İhtilal de, yıktığı idareyi sembolize eden bir "Yağma Hasanın böreği başında bir vurguncu" heykelini şehrin göbeğine dikecek değildi ya..

yaşlı ve tecrübeli maliye uzmanı -50 yaşındadır- herkesin ve bilhassa Başbakan İsmet İnönünün üzerinde çok, ama çok müsbet tesir bıraktı.

Alaybekin görüşü

Çarşamba günü, Yüksek Plânlama Kurulu öğleden sonraki çalışmasına başlamak üzereyken koridordaki kemancılar birden tatlı sohbetlerine ara verip kapıdan giren kır saçlı, lacivert elbiseli zatı karşılamak üzere seğirttiler. Müsteşar Torun, kapıda görünen zatın koluna girdi ve onu uzun koridorun ucuna doğru sürükledi. Gelen Ali Alaybekti. İki teknik uzman politikacılar kadar müşkülpesent fillerdi. Fikri ayrılıklarına rağmen meselenin hallinde bir uzlaşmaya varanın çarelerini aramak, iki maliyeiçin daha kolay olabilecekti. Aralarındaki görüş farkı, politikacıların aksine, şahsi veya siyasi olmaktan çok uzaktı.

Alaybek o günün sabahı, kendi reform tasarısının -en az Kaldor kadar değerli alman maliye uzmanlarının tasvibinden geçmiştir- esaslarını anlattı. Gayenin, vergiden optimal hasılayı sağlamak olduğunu, vergi sistemimizi ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını da yerine getirir hale sokmayı ciddiyette düşündüklerini, vergi kanunlarının mantıki, rasyonel ve basit hale irca edilmesini lüzumlu gördüklerini, vergi hukukunu demokratik prensiplere göre geliştirmek istediklerini söyledi. Türkiyenin ana davalarını teşkil eden ekonomik kalkınma, istihdam, ihracat gibi konuları uru varidat temini gayesinin üstünde tutmuşlar, kısa değil, uzun vadeli görüşlere iltifat etmişlerdi. Bu yüzdendir ki fiskal tedbirlerin başında Yatırım İndirimini almışlardı.

İstanbul Komisyonunun başkanı uzun, ama mukni konuştu. Yabancı memleketlerden misâller verdi. Çarşamba sabahı yapılan toplantı, Alaybekin ekspozesi şeklinde cereyan etti. Buna mukabil, Plânlamacılar da kendi bilinen görüşlerini tekrarladılar.

Öğleden sonra tekrar toplanılmak üzere dağılındı. Bu suretle, içinde bulunduğumuz hafta Plânlama çalışmalarına katılan üç yeni unsurdan birincisi, Ali Alaybek sahnede görünmüş oldu. İkincisi Ayhan Çilingiroğlu ve diğer uzmanları dinleyen Yüksek Askeri Şûra, üçüncüsü de başkente gelen Tinbergen'dir. İnönü cumartesi günü uzmanı gördü.

Kızgın politikacılar

Saat 16'da. Alaybek ve bazı Bakanların Plânlama Dairesine gelişinden sonra Başbakanın küçük Opeli göründü. İnönü neşeli ve dinçti. Başında, geniş kenarlı bir fötr şapka vardı.

Ayhan Çilingiroğlu
Orduya selâm

Bir gazeteci :

"— Paşam, aradaki ihtilâf büyümüş doğru mu?" dedi. İnönü genç gazetecinin yanağını biraz sertçe okşayıp kaşlarını çattı ve:

"— Yok öyle şey canım.. Pekala çalışıyoruz işte" diye cevap verdi. Sonra etrafındakileri selâmlayıp kapıda kayboldu. İçeride bulunanlar İnönüyü sevinçle karşıladılar. Başbakan, mûtad ekibin tam olmasını arzuluyordu. Bir parça beklenildi. Bir parça daha beklenildi. Alican ve Y.T. P. li Bakanlar gecikmişlerdi. Sağdan soldan lâf edildi. Sohbete dalındı. Gözler kapıya dikilmiş, Alican bekleniyordu.

Osman Nuri Torun
Uzmanların dili birdir

Vakit gecikince, Plânlama Teşkilâtından birisine Alicana telefon etmesi söylendi. İlgili Alicanı makamında aradı cevap:

"— Bir hayli evvel Partiye gitti" oldu.

Bu defa Y. T. P. nin telefonu arandı. Karşıda telâşlı bir ses:

"— Alican mı ? Beyefendi yoklar. Partiye uğramadılar" dedi.

İlgili, meseleyi gelip toplananlara açıkladı. Toplantının başlamasına karar verildi. Ama son olarak bir telefon daha edilmesi için genç bir plâncı gönderildi. Bu defa gelen haber toplantı salonunda bulunanları oldukça hayrete düşürdü:

"— Alican ve Y. T. P. li dört Bakan toplantı halinde.. İçeriye kimsenin girmemesini tembih etmişler."

Haberin iletilmesini müteakip, toplantıya başlanması karara bağlandı. Yüksek Plânlama Kurulu Y. T. P. li Bakanlar olmaksızın, uygulama politikası üzerinde tartışmalara başladı.

Aynı saatlerde Y. T. P. Genel Merkezinde Alican, İzmen, Azizoğlu, Gökay ve Aybar Y. T. P. nin Plân üzerindeki politikasını ve görüşünü tartışıyorlar, daha doğrusu ayrı olmayan fikirlerini bir formül halinde düzenliyorlardı.

Y. T. P. Plâncılarla, dolayısıyla Feyzioğluyla aynı fikirde değildi. Alaybekin raporuna ve Maliyenin tezine taraftardı. Plâncıların, plânın uygulanmasında neredeyse Hükümetin üstünde rol oynamağa çalışmalarına mani olmak, Hükümetin uygulama politikasındaki yerini belirtmek gerekiyordu.

Y. T. P. li Bakanlar partilerinin görüşünü böylece tesbit ettikten sonra toplantıya katılmağa karar verdiler. Saat 18 sularında Alican, Gökay, Azizoğlu ve İzmen Plânlama Teşkilâtına geldiler. Toplantıya girerek yerlerini aldılar ve konuşmalara hiç mi hiç karışmadılar.

Yüksek Plânlama Kuruluna iştirak eden iki kişi daha Y. T. P. liler gibi hareket etmekteydi. Koalisyonun üçüncü kanadının iki Bakanı -Dinçer ve Ete- o günkü sabah toplantısından sonra kendilerini Bulvar Palasın lokantasına atmışlar ve yemeklerini yerken Plânlama Kurulunda yapmadıklarını bolcasına yapmışlar, birbir-

lerine içlerini dökmüşlerdi. Liberal ekonomi taraftan olan Ete Dinçere, Planın uygulanması konusunda Plancıların hatalı hareket ettiğini, Alaybekin pekçok noktada haklı olduğunu, hatta söylemediği birçok şeyin de mevcut bulunduğunu yemek arasında anlattı. Dinçer Eteyi büyük bir dikkatle dinledi ve kendisine hak verdiğini belirtti. Böylece C. K. M. P. li Hükümet temsilcileri de taraflardan birisine katılmış oluyorlar, ancak bunu açıktan açığa değil hareketleriyle belli etmekte fayda mülahaza ediyorlardı.

Bir ara bulucu

Çarşamba günkü toplantı bu hava içinde cereyan ederken işin daha fazla alevleneceği, tarafların birbirine daha fazla gireceği ortaya çıktı.

Başbakan İnönü, Planlama Kurulunun ertesi gün yapacağı toplantıyı bunun için tehir etti. Ortaya bir teklif attı. Bir teknik komite kurulacak ve iki tarafın fikirlerini telif edecekti. Teknik komiteye Maliyecilerle birlikte Ali Alaybek katıldı. Bu iki uzman ve Planlama Teşkilatım temsilen bir genç hanım komitede çalışmağa başladılar.

Üzerinde çalıştıkları konu, tabiatıyla Vergi Reformu ile ilgiliydi. Taraflar biraz fedakârlık ederek, iç finansman miktarında bir değişiklik yapılmadan belirli geliri arttırma yollarını aradılar.

O perşembe günü, önemli başka bazı temaslar oldu. Başbakan İnönü tarafları ayrı ayrı davet ederek fikirlerini sordu ve kendileriyle anlat boyuna konuştu. Temaslar İnönünün evinde yapıldı. Alicanla görüşen Başbakan, Yardımcısının huzursuz olduğunu hissetti. Bu arada Y.T.P. li Bakanlar Feyzioğlunun tutumundan da şikâyetçi olduklarını belirttiler.

Bu şikâyetler Basma da aksedince, Feyzioğlu ertesi gün bir basın toplantısında kendi görüşünü ve durumunu anlattı. Ancak meselenin o tarafı, şahsi alınganlık faslı olarak mütalâa edildi.

Buna mukabil, teknik elemanların konuşmaları daha verimli geçti. Plânlamacılar, Maliyenin, kendi tarzıyla 1 milyar 20 milyonluk ihtiyacın 950 milyonunu gerçekten sağlayabileceğini kabul ettiler. Ferit Melen, üst tarafı için de teminat verdi. Hele, iktisadi hayat bugünkü gelişme nisbetini muhafaza ederse belki 500 milyonluk bir fazlalık olabileceğini, her şeyin başlayan huzurun ve güvenin devamına bağlı bulunduğunu söyledi. İki taraf, kendi görüşlerinde küçük tadiller yaptılar, bunun Maliyenin tasarısı üzerinde de tesiri oldu. Bu iyi niyetle halledilemeyecek bir şeyin bulunmadığını gösterdi. Ancak Plânlamacılar, kendi görüşlerinin Yüksek Planlama Kurulunun Hükümete sunacağı tasarıda belirtilmesi hususunda ısrar ettiler.

Önümüzdeki hafta içinde, Plan son şeklini alıp Hükümete verilecektir. Nihai pürüzler de, Hükümet seviyesinde halledilecektir.

Ziyaretler

Başkentte bir amerikalı

(Kapaktaki Başkan Yardımcısı)

Bitirdiğimiz haftanın son günü, Ankara mümtaz bir misafiri karşılamak için süslendi. Gerçi, sayın büyüklerimizin mihrace hayatı yaşadığı günlerde olduğu gibi pahalı taklar, gösterişli resimler, parlak vecizeler sokaklarda arz-ı endam etmedi. Ama, Atatürk Bulvarı Amerikanın ve Amerikanın renklerini taşıyan bayraklarla donatıldı, sıcağa ve hemen boşalmış olmasına rağmen şehir tatlı sevimli bir kılığa büründü. Misafir Amerikan Cumhurbaşkanı Kennedy'nin muavini Lyndon B. Johnson'dur. Johnson ve eşi başkentte bu satırların okunmasından bir kaç saat sonra 16'da bir dev Boeing uçağıyla Esenboğa hava meydanına gelecek, başta Başbakan İnönü ve eşi olduğu halde devlet adamlarımızla eşleri tarafından karşılanacak, bir açık otomobil içinde Atatürk Bulvarını katederek ikametine ayrılan otele gidecektir. Dost Başkan Yardımcısını Ankaralıların sevgiyle selâmlayacakları muhakkaktir. Bu, milletten millete bir ahbaplığın yeni tezahürünü teşkil edecektir.

Lyndon B. Johnson, Türkiyeye Türk Hükümetinin davetlisi olarak gelmektedir. Kennedy'nin muavini aynı tarzda İran, Lübnan, Kıbrıs, Yunanistan ve İtalyadan da davet almış olduğundan bölgemizde bir turne yapmaktadır. Bu gezi ikibuçuk hafta sürecektir. Johnson Türkiyeye karşı cömert davranmıştır. Amerika Cumhurbaşkanı Yardımcısı beş gününü bizim aramızda geçirecektir.

John Kennedy ve L.B. Johnson
Arabanın iki atı

Güzel sözler

Bu ziyaret, Amerikanın Türkiyeye verdiği önemin belirtilmesi için bir vesile teşkil etti. Johnson, haftanın ortasında Amerikadan hareket ederken güzel ve canlı sözler söyledi. Türkiyenin, kendi bölgesinde Amerikanın en güvenilir müttefiki olduğunu belirtti. Bu, Washington'un Ankaraya nasıl gözle baktığını göstermektedir. Kennedy'nin muavini burada, bu "en güvenilir müttefik"in kendi iç meselelerini hangi esaslar ve ölçüler içinde halle uğraştığını da daha iyi görecek, davalarımızı anlamaya çalışacaktır. Ama, ziyaret bir "iyi niyet ve tanışma" ziyareti olduğundan iki tarafın devlet adamları arasında "res-

L. B. Johnson Vietnamlı bir çocukla
Dost gözü

mi görüşme" yapılmayacak, heyetler bir müzakere masasının başında kargı karşıya gelmeyeceklerdir. Amerika ile Türkiye arasında bunu gerektiren bir husus yoktur. XX. Asır. diplomasisinde artık yapıldığı gibi devlet adamları şahsi dostluk havası içinde ve kapalı kapılar arkasında cereyan eden özel sohbetlerde "birinci elden" karşılıklı bilgi alacaklardır. 8u sohbetlerde Orta Doğudaki son durumun en önemli konuyu teşkil edeceğini söylemek kehanet sayılmamalıdır. Doğu hakkında ne düşündüğünü ve durumu nasıl gördüğünü öğrenmeye büyük önem vermektedirler. Buna mukabil, Orta Doğudan gelen Amerikalı devlet adamının bize vereceği bilgiler başkentte çok kıymetli sayılmaktadır.

Johnson'un Ankaradaki kendi temsilcileriyle yapacağı görüşmeler ise daha ziyade Türkiyenin meselelerini ilgilendirecektir. Hangi cereyanların bir imana ifade ettiği ve Türkiyede fikirlerin hangi istikamette geliştiği, hangi faktörlerin buna tesir ettiği Washington'da iyi bilinirse, Amerikalılar Türkiyedeki gerçek kuvvet müvazenesinden haberdar olurlarsa bize karşı davranışlarında daha başarılı ayarlamalar yapabileceklerdir. Bu hususta, Büyük Elçi Hare ve yakın yardımcıları Kennedy'nin muavinine iyi ip uçları verecek ehliyette ve tecrübededirler. Belki Hare'in bir talihi unutulmaz Fletcher Warren'den sonra gelmiş olmasıdır ama, bizim pek kül yutmaz devlet adamlarımız üzerinde şimdiye kadar gelip geçmiş Amerika Büyük Elçileri içinde en dirayetli ve sezgisi kuvetlilerden biri olduğu intibaını bıraktığı başkentte herkesin bildiği gerçektir.

Bir teksaslı

Lyndon B. Johnson, ismi dışarda pek duyulmamış olmakla beraber protokolde Amerikanın 2. adamıdır. Gerçi, Eisenhower'in aksine genç ve dinamik Kennedy işlerin bizzat başında olduğundan Johnson selefi Nixon'un popüleritesine henüz erişememiştir. Daha ziyade, Amerika Cumhurbaşkanı Muavinlerinin pasif atatüsünü muhafaza etmektedir. Ama uzun boylu Yardımcı -Kendisine Ankarada yatak bulunmakta güçlük çekildiği gazetelerin sosyete sütunlarında yazıldı - Kennedy'nin en mutemet adamlarından biridir ve Orta Doğudan Cumhurbaşkanına götüreceği haberler iyi değerlendirilecektir.

Lyndon Bames Johnson 1908 yılında Teksasta doğdu. Johnson'un doğduğu yer, büyük babası tarafından kurulan ve büyük babasının ismini taşıyan Johnson City yakınındadır. Babası Teksas eyaletinin Meclisinde 24 yıl hizmet etmiş bir Teksaslıdır.

Johnson'un çalışma hayatı okul hayatıyla birlikte başladı. Bir taraftan okula devam ederken bir taraftan da çiftlikte çalışıyordu. Johnson bu arada kapıcılık bile yaptı. Zaten San Marcos'taki Teksas Eyalet Öğretmen Okulunu kapıcılık yaparak ikmal etti. 1930 yılında okuldan mezun olunca Johnson'u, seçtiği mesleğin dışında yeni bir hayat beklemekteydi. Nitekim iki yıl müddetle Teksasta Houtson şehrinde öğretmenlik yapabildi. Siyasete karşı içinde, dayanılmaz bir arzu. hissediyordu. Bu dayanılmaz arzudur ki Johnson'u politikaya itti.

Aldığı bir iş teklifi, genç Johnson'un ekmeğine yağ sürdü. Başkent Washington'dan gelen bu teklif Johnson'un siyaset mesleğine girmesini sağladı. Johnson, Teksaslı Demokrat temsilcisi Richard M. Kleberg'in sekreteri oldu. Johnson'un bu yeni işi üç yıl devam etti. Ancak Johnson bu arada okumağı, kendini yetiştirmeği de ihmal etmedi. Washington D. C. deki G'eorgetown Üniversitesine devam ediyordu.

1935 yılı, Johnson için yeni bir fırsat yılı oldu. O yıl, hayatında bir kademe daha ileriye gitti ve Cumhurbaşkanı Roosevelt tarafından Teksas eyaleti Milli Gençlik İdaresi direktörlüğüne tâyin edildi. İktisadi kriz esnasında meydana getirilmiş bulunan bu federal teşekkül kolej öğrencileri ile diğer gençler için, iş eğitimi ve önderlik kadar, toprak aşınmasının da kontrolü ve parkların tekamülü gibi projelerde yarım günlük iş sağlıyor ve böylece, gençlerin hem eğitimi devam ediyor hem de İktisadi krizin yenilmesine yardım edilmiş oluyordu.

Dış Politika Hakkında

İkinci Dünya Harbinde, eğlenceli bir hâdise cereyan etti. Japonların Uzak Doğuyu ve Güney Doğuyu hakimiyetleri altına aldıkları günlerde, Siamın kukla hükümeti Amerika Birleşik Devletlerine harp ilân etti. Bu, devletler hukukunun bütün kaidelerine riayet olunarak yapıldı. Ama Washington hükümeti, bunu kabul etmedi! Kendini Siam ile harp halinde saymada, Böyle bir vaka ilk defa görülüyordu. Siam ne yapacağını şaşırdı. Harp dediğin tek başına olmuyordu ki.. En azından iki taraf lâzımdı. Siam ikinci tarafı bulamadı. Washington, Bangkoktaki hükümetin hangi zaruret altında harp ilânına kalkıştığını bildiğinden omuzlarını silkti, güldü ve geçti.

Aslında bunda, pek fazla şaşılacak bir cihet yoktur. Dünyada, iki çeşit dış politika bulunur. Birincisi, dış politika hedeflerini esas alır. İkincisi, iç politika.. Birincisi, kuvvetli ve müstakar hükümetlerin kârıdır. İkincisi, sallantıda zayıf hükümetler için bir mecburiyettir. Halkı derleyip toplamak, içerdeki karşı kuvvetleri susturmak, huzursuzu umumî efkârı bir yeni konuyla oyalamak maksadıyla çok hükümet zaman zaman dış politikada heyecan yaratmak yoluna sapar. Yapılacak akıllı işi, hiç umursamamaktır. Tabii, devlet olma haysiyetinin ve görevinin vecibelerini yerine getirmek şartıyla..

Türkiye - Irak hududunda cereyan eden hâdiseler karşısında, Ankara Hükümetinin tutumu birinci şıkkın pek güzel bir örneği olmuştur. Türk dış politikasının hedefi Orta Doğuda barışın muhafaza olunması, bütün komşularımızla iyi geçinmektir. Bu düşüncelerle Türkiye meseleleri büyültmekten sakınmış, temkinli ve olgun, basiretli davranmış, hiç bir hafifliğe meydan vermemiş, diplomatik usullerle vakayı aydınlatma yoluna gitmiştir. Bu yapılırken, tabi tecavüzlerin defi ihmal edilmemiştir.

Anlaşılıyor ki Irak, bu davranışın manasını anlamamıştır. Yahut Bağdat Hükümeti, iç politika zaruretlerini birinci plana almak durumundadır. Zira Irakın, Türkiyeyle arasını bir dış politika esası olarak bozmak, İsteyebileceği kolay hatıra getirilebilecek bir husus değildir. Buna rağmen bir takım çapulcuların sokak hareketlerine kalkışmaları, devletin resmi radyo ve diğer yayın organlarının gerçekleri tahrif ederek bize saldırmaları huzursuz bir idarenin çırpınışlarıdır.

Onlar çırpınsınlar.

Türkiyede iki nokta sabittir. Türkiyenin dış politika hedeflerinde bir değişiklik olmamıştır. Iraka karşı niyet ve dileklerimiz aynıdır, Ankara Hükümeti, iç politika sebebiyle dış politika yapmayacak kadar kuvvetli ve sağlamdır. Bugünkü İnönü Hükümeti, bazı alışkan çevrelerin tahrik ve tavsiyelerinin aksine dış politika meselelerini sokağa getirmeyecektir. Bu, bir metod meselesidir. Bütün siyasî hayatı boyunca İsmet İnönü, İkinci Dünya Harbinin en buhranlı günleri dahil, sükûnet ve soğukkanlılıkla, ağırbaşlılık ve basiretle dış politika davalarının üstesinden gelmiştir. Gene öyle olacaktır.

Hudutlarımız sıkı şekilde muhafaza olunacaktır. En küçük tecavüz teşebbüsü en sert mukabeleyi görecektir. Hudut hâdiseleri, iki tarafın iyi niyet sahibi olduğu hallerde önem taşımaz. Irak, bu iyi niyetten mahrum bulunduğunu göstermiştir. Türkiye göklerinde ve Türkiye topraklarında her gezinti teşebbüsü, bunu yapanı anasından doğduğuna pişman edecek bir şiddetle önlenecektir. Kara Kuvvetlerimizin kara hududumuzu, Hava Kuvvetlerimizin göklerimizi gerektiğinde nasıl savundukları hiç kimsenin meçhulü değildir. Irak hududunda bundan böyle hiç bir "hata" affedilmeyecektir. Iraklılar için yapılacak en iyi şey, oralarda görünmemektir.

Ama bunun ötesinde, Türkiye Bağdat Hükümetinin aklını başına toplamasını kendine güvenin verdiği huzur içinde bekleyecektir. Tutacağı yolu tâyin yetkisi de, bunun neticelerinden doğacak sorumluluk ta tabii General Kasıma ve arkadaşlarına aittir.

Her halde Türkiye, ne içerde ne dışarda kuru gürültüye kulak asmayacaktır.

İsmet İnönü
Efendim nerede....

General Kasım
. . . . ben nerede!

1937 de Johnson yeni bir denemeye girişti ve Temsilciler Meclisi için yapılan özel bir seçime iştirak etti. Dokuz aday arasında Johnson'un seçimi kazanması onun politik şansının artık yaver gitmeğe başladığını gösterdi. Dört yıl sonra ise bir başarısızlıkla karşılaştı. Henüz süresi bitmemiş bir yer için seçime katıldı ve Birleşik Amerika Senatosu için şansını denedi. Fakat netice lehte olmadı. 1,131 oy farkla rakibine mağlûp oldu. Ama Johnson bunu tam bir sportmen anlayışı içinde karşıladı. Azmini kaybetmedi. Nitekim 1948 yılında azminin mükâfatını gördü ve oldu. Ama Johnson bunu tam bir oldu.

Yardımcı Johnson

A. B. D. Başkan Yardımcısı Lyndon B. Johnson 1948 de seçildiği

Eminsu Davası..

İhtilali takip eden ilk yazın ortasında bir gece, İstanbulun askeri valisi General Refik Tulga Maltepeye geldi ve o sırada oğlunun evinde bulunan İsmet İnönüyü gördü. Basiretli Tulganın üzüntülü ve endişeli bir hali vardı. 27 Mayısın üzerinden geçen üç ay içinde M. B. K. mütevazi halini terketmiş, "Derhal Seçim" parolasını bırakmış, kendisinde başka tarihi misyonlar vehmetmeye başlamıştı. "Karar verdik, icra ettik, bitti!" prensibi yavaş yavaş M. B. K. ne hakim oluyordu. Uzun vadede halledilebilecek büyük memleket dâvaları genç bölük ve tabur komutanlarına çocuk oyuncağı geliyor, çilerinde kudret tuttukları için bir emirle bunların hepsini vatan sathından Bilebileceklerine inanıyorlardı. En çocuğumsuların etrafında, kendilerini bu yola iten menfaatcilerden, tehlikeli meşrep sahiplerinden, İş takipçilerimden ve kaşarlanmış geçkin sosyete dilberlerinden müteşekkil bir de sözümona aydın gevre türemişti.

İstanbulun tecrübeli valisi, son derece zararlı gördüğü bir durumu önlemesi için İsmet İnönüden şahsi nüfuzunu kullanmasını istedi. Bahsettiği konu, bir süredir sözü edilen bir konuydu. M. B. K. Ordu içinde geniş tasfiye hazırlamıştı ve bunu tatbik etmek üzereydi. Tasfiye için sebep olarak "Gençleştirme Zarureti" ileri sürülüyordu. Fakat tasfiyenin şekli de, muhtemel tatbikatı da bunu sağlayacağa benzemiyordu. Yapılan ikazlar M. B. K. üzerinde tesir bırakmamıştı. Bilhassa bir grup bunun şampiyonu vaziyetindeydi.

İsmet İnönü, meseleyi ilk defa duymuyordu. İhtilalden o yana, İhtilalin başı Orgeneral Gürselle bir kaç temas etmek fırsatını bulmuştu. Memleketin yeni idarecilerinin, İnönüye karşı, eski idarecilerin aksine saygılı, ama onlar gibi çekingen ve kompleks dolu bir tutumları vardı. İnönüyle sık görüşürlerse, kendilerini İnönünün idare ettiği yolunda bir zehabın doğacağını düşünüyorlardı. Halbuki kendilerinde, hiç kimseyle istişareye, hiç kimseden akıl danışmaya, hiç kimsenin tecrübesinden faydalanmaya lüzum göstermeyen bir deha görüyorlardı. Bilhassa gençler -ki, başlarında Türkeş bulunduğu halde bunlar sonradan "14'ler" olmuşlardır- Orgeneral Gürsel üzerinde de baskı yapıyor ve kendisini İnönüden ayrı tutmak için ellerinden gelen gayreti esirgemiyorlardı. Bu yüzden seyrek bir kaç Gürsel - İnönü mülakatı daha ziyade İhtilalin başının "her şeyin pek mükemmel gittiği", "her şeyin pek kolaylıkla halledileceği" yolunda verdiği teminat ve inönünün, fırsat bulup yapabildiği bir kaç çekingen ikaz çerçevesi içinde cereyan etmişti.

Ordudaki tasfiye düşüncesine de bu çeşit bir hava içinde temas edilmiş, İnönünün izhar ettiği endişeye İhtilâlin başı tasfiyenin çapının ve hududunun öyle tehlikeli ölçülere varmayacağı, "her şeyin iyi olacağı" cevabını vermişti.

Gerçekte mevcut olan lüzum

Şurası bir gerçektir ki 27 Mayıs gelip çattığında, D. P. nin on yıllık iktidarı memleketin hemen bütün müesseseleri gibi Orduyu da içinden kolay çıkılmaz meselelerle karşı karşıya bırakmıştı. Bilhassa üst kadrolarda gözle görülen bir şişkinlik vardı. Mavi boncuk dağıtmak ve bir kaç omuza fazla yıldız takarak Orduyu elde tutmak hevesi kıtadan çok komutan yaratmıştı. Ordunun, yeniden elden geçirilmesi lüzumu ortadaydı. Dâvanın üzerine eğilmek şarttı. Bu bakımdan, bir gençleştirme ameliyesinin prensibine itiraz bahis konusu değildi. Ancak bu yapılırken Ordunun kolunun, kanadının kırılmaması, hele hususi ve şahsi ölçülerin hiç kullanılmaması şartı vardı. İnönü, bu noktalara dikkati çekti. Fakat o sıralarda hemen her meselede yapıldığı gibi "Peki, peki! Oo, tabii!" denilmekle yetinildi.

Maltepeye geldiği o Ağustos ortası gecesi, General Refik Tulga İsmet İnönüye hareketin hududunun bütün insaf taşlarını aşmış olduğuna, derhal müdahale edilmediği takdirde telafisi imkansız kayıplara yol açılacağını, M. B. K. nin bir emr-i vaki hazırladığını söyledi. İstanbulun enerjik valisi, İnönünün elinde hiç bir fiili kuvvet olmadığını biliyordu. Ama hemen Gürselle görüşürse, onu ikna ederse, manevi nüfuzuna kullanmak imkânını bulursa belki zarardan dönülebilecekti. Ordularda tasfiye zarureti, ilk defa bizim kaşımıza gelen bir hâdise değildi. Meselâ Amerika da bunu yapmıştı. Ama bunun askerlik ilminde bir yolu, usulü, tarzı, vardı. İşin karakuşi tarafıdır ki İnönüyü de, Tulgayı da, onlar gibi düşünenleri de ürkütüyordu. Bir büyük kütle tedirgin edilecekti.

Boşa çıkan gayretler

İnönü, o gece derhal Orgeneral Gürselle temas çaresi aradı. İhtilâlin başı bir ara geldiği İstanbuldan, Ankaraya dönmüştü. İnönü başkentte telefonla, gece yarısına yakın bir saatte Genel Sekreter İsmail Rüştü Aksalı buldu. Ona, ertesi gün için, görüşme sebebini de anlatarak M. B. K. Başkanından kendisi için randevu istemesini bildirdi. Sabahki uçakta da, yer ayırttı. Aksal bir süre sonra, cevap verdi. Başkan Gürsel İzmire gidiyordu. Mülakat ancak İzmir dönüşünde kabil olacaktı.

Sonradan Eminsu diye bilinen grup, bu mülakata fırsat verilmeden, ani olarak tasfiye edildi. Tasfiyenin M. B. K. içindeki şampiyonları, aksi istikametteki bir tesirle plânlarının suya düşmesinden endişeliydiler. Halbuki darbeyi bir defa indirirlerse, emr-i vakiyi kabul zarureti hasıl olacaktı. Zira İhtilâlin üçüncü ayında bulunuluyordu ve İhtilâlin Güvenliği unsuru diğer pek çok unsurun üstünde tutuluyor, pek çok kimse bu yüzden susuyor, demarşlar kapalı kapılar arkasında, dostane ikazlar şeklinde yapılıyor, zararın neresinden dönülebilirce o kâr sayılıyordu. Devlet adamları bu durumdaydılar, Basın bu durumdaydı, Gençlik ve diğer sağlam kuvvetler bu durumdaydı. Sâdece, bugün A. P. içinde yer alan bir ekalliyet ve onun Basınıdır ki M. B. K. nin her hatalı hareketini övdü, onun belirli grubunu tuttu, hatta hatalı hareketler çoğalıp ta açık ikaz zaruretleri ortaya çıktığında ikazların sahiplerine "M. B. K. Adına" hücum etti.

Eminsu Davası, işte böyle yaratıldı.

Facianın feci tarafı

Tasfiyeye, facia demekte hiç mübalağa yoktur. Gençleştirme etiketi altında girişilen ameliyede Ordunun pek çok genç, dinamik, ehliyetli ve bilgili gözde elemanı saf dışı bırakıldı. Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinde her biri pırlanta mesabesinde, emek ve masrafla yetiştirilmiş 35-45 yaş arasında yıldız kurmaylar, teknik elemanlar, jet pilotları emekliye ayrıldılar.

Dünü ve Bugünü

Şahsi rekabet endişeleri, Orduyu sözümona ele geçirme gayretleri harekette rol oynadı. Tabii bu gayretler, birer hayalden ibaret kaldı. Türk Silâhlı Kuvvetlerini tasfiyeyle, adam tutmakla ele geçirmek imkanı olmadığını M. B. K. nin Ordudan gelmiş elemanları bilmeliydiler. Bunu, ancak sonradan öğrendiler. Ama hata, bu suretle bir defa işlenmiş oldu.

Facianın asıl feci tarafı, durumu eski haline iade etmek imkanının fiilen ve hukuken bulunmamasıdır. Öyle haller vardır ki, Shakespeare'in dediği gibi "Yapılmış olan, yapılmamış hale getirilemez". Eminsu meselesi, böyle bir konudur. Yapılmamalıydı. Yapılmasını önlemek için aklı başında kimseler çabalamışlardır. Ama şimdi, bu emekli subayları yeniden üniforma altına almanın biç bir çâresi, hiç bir yolu yoktur. Bu, o ilk hatanın bir kaç misli ağırını tekrar işlemek olacaktır. Türk Silâhlı Kuvvetleri, ağırlığı çekecek takatte değildir. Bugün, yukarda bir şişkinlik bâlâ mevcutken yeni elemanlar bünyeye alınamaz. Alınmaya kalkışılırsa, tarifi imkansız ihtilat olacaktır. Bunun yanında, bir takım emeklilik muamelelerinin iptaline girişilmesinin ne manaya gelebileceğini, nereye kadar gideceğini, nasıl tehlikeli olacağını Eminsular düşünmelidirler. Askerlikten gelen M. B. K. üyelerinin Ordunun hususiyetini bilmeden hareket ettiğini ileri sürenler, bugün aynı kusuru işlememek, daha realist olmak, bir takım fiili durumları bilmek ve çareyi o istikamette değil, başka istikamette aramak mevkiindedirler. Zaten, Eminsuların binlercesi bunu görmektedir. O paravana arkasında sinirlerini, acılarını, uğradıkları haksızlığın infialini ve bir kısmı da ihtirasını yenemediği için faaliyet gösteren bir zümredir ki bugün, bu yüzden, biç istemeye istemeye denize düşenin yılana sarılması tarzında bir uçurumun kenarına gelmişlerdin

Suyun altındaki oyun

Memleketin güzide bir çok aydın evladını leyleğin yavrusunu yuvasından atması tarzında, biç kimse tarafından tasvip edilmeyen bir usulle gayrimemnun hale getirmek suretiyle M. B. K., kendisine karşı olan harekete yöneticiler vermiştir. Bu hareketi, seçimde yer yer onlar organize etmiştir. Gerçi, gerçekler belirdikten sonra, bunların sağduyu sahipleri, milli menfaatlere, ve devrimlere bağlılıkları şahsi hislerinden ve düşüncelerinden üstün olanlar, yakışıksız yol arkadaşlarını bedbaht kaderleriyle başbaşa bırakmışlar, içine düştükleri mülevves çevreden sıyrılmışlardır. Ama, oraya yakasını kaptırmış bir kaç talihsiz bugün hâlâ mevcuttur. Onlar, memleketin sağlam kuvvetleri için kaybolmuşlardır.

Şimdi suyun altında oynanan oyun daha büyük çapta ve daha tehlikelidir.. Eminsular, Beşinci Kol haline getirilebileceklerini hayal eden menfi kuvvetler tarafından itilmektedir. Orduya dönme hayallerini kimlerin desteklediğini, davalarının o kısmını kimlerin savunduğunu, mitinglerine kimlerin kalabalık sağladığını şöyle bir düşünürlerse gözleri açılacaktır. Bir zümrenin, bütün Eminsulara malederek yaptığı edebiyatın hangi edebiyat olduğu açıktır. Kendi sloganlarına, bantlara kendi yazdıkları vecizelere, kendi haykırışlarına kulak verirlerse, kimlere hücum eder duruma düştüklerini farkederlerse kimlerin yanında yer aldıklarını göreceklerdir.

Ama, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bütünlüğünü bu oyunlarla bozmak, bir Truva Atı yaratmak şimdiye kadar hep hüsranla karşılanmış menfi kuvvetlerin bir yeni hüsranından başka netice vermeyecektir.

Hayal ve Hakikat

Emeklilik muamelesi tekemmül etmiş hiç bir zümre veya şahıs Türk Silâhlı Kuvvetlerinin kadrosuna yeniden alınamaz. Eminsu da böyledir, 141er de, M.B. K. üyeleri de, 22 Şubatçılar da.. Bunların kendilerini hala o Kuvvetlerin mensubu saymaları veya bazı kimselerin onları öyle göstermeleri oyundan ibarettir. Zaten buna, Türkiyede hiç kimsenin kudreti yetmez. Yetmeyeceği içindir ki bugünkü Başbakan İsmet İnönünün her hangi bir gün her hangi bir emekli askere, "Sizleri, tekrar Ordu safına alacağız" yolunda her hangi bir söz söylediği sâdece yalandır, uydurmadır. İnönü, tasfiyeyi tasvip etmeyenlerin, bunu yapanları uyar-

EMİNSU mitingi

Bayram haftası yerine mangal tahtası

maya çalışanların, hareketi önlemek isteyenlerin başındadır. Ama, bu bir defa yapıldıktan sonra, İnönü daima açıkta kalan kıymetli elemanlardan başka sahalarda faydalanmanın yolunu aramıştır. İhtilâl İdaresine ve bugünkü Hükümete karşı Eminsuların yanında rol alanların, sivil sektörde başarıyla hizmet gören emekli askerlerin temizlenmesi ve onların yerine eski D. P. partizanlarının yeniden getirilmesi konusunda nasıl gayret gösterdikleri hatırlanırsa oyun daha çıplak olarak belirir.

Eminsu Davası, memleketin bu güzide evlatlarının güçlerini memleket ilerlemesinde seferber etmek dâvası ise, hepimizin davasıdır. Hükümeti bu yolda cesaretli kararlar almaya, İdare ve Eğitim, hatta Diyanet sahasında doldurulamayan kilit mevkileri için bu elemanları ön plânda düşünmeye itmek lâzımdır. Ama Eminsu Davası bir imkânsız "Orduya Dönüş" teranesi halinde muhafaza edilecekse, yeni ideal arkadaşları kendilerine hayırlı olsun.

Ayan Meclisinde geniş bîr tecrübe kazandı. 1953 yılından Cumhurbaşkanı Yardımcısı seçilene kadar Ayan Meclisinde bir ekseriyet lideri olarak vazife gördü. Johnson bu vazifesi sırasında birbirinden farklı görüşlere sahip mesai arkadaşlarını idaredeki kabiliyeti ile de temayüz etti. Faydalı kanunlar çıkartabilmek gayesiyle arkadaşlarını elinden geldiği kadar iknaya çalıştı.

Lyndon B. Johnson Başkan Yardımcısı seçilmezden önce Ayan Meclisindeki ekseriyet liderliğinden başka vazifeler de görmekteydi. Bir defa Demokrat Parti Siyaset Komitesi Başkanıydı. Sonra Ayan Meclisinin Havacılık ve Feza Fenni Komitesi Başkanlığını da deruhte ediyordu. Hazırlık Tahkikat Komitesi ve Tahsisat - Silahlı Kuvvetler Komiteleri Başkanlığı da Johnson'un uhdesindeydi.

Halen Johnson Ayan Meclisine başkanlık etmekte ve sadece oylar berabere kaldığı zaman ekseriyeti sağlamak üzere oylamaya iştirak etmektedir.

1957 yılında Feza devrinin başlamasıyla, Johnson'un yeni bir kabiliyeti daha ortaya çıktı. Peykler ve kıt'alar arası balistik füzeleri geliştirme Komitesi ihdas edildi ve bu işte en önemli rolü Johnson oynadı. Nitekim bugün A.B.D. nin feza sahasındaki gayretlerinde onun da tuzu biberi bol miktarda vardır. Üstelik Johnson fezanın keşfinin bütün Birleşmiş Milletler üyeleri tarafından tatbik edilecek bir proje ile gerçekleşmesini hür dünyaya teklif eden ilk devlet adamıdır. Nitekim Johnson'un teklifi neticesinde Kongre, A. B. D. ni bütün hür dünya ile fezanın sulhçu gayretlerle keşfi, fezanın askeri gayelerle kullanılmasının yasak edilmesi ve bir tek devletin veya devletler grubunun istifadesinden ziyade bütün beşeriyetin feza hakkındaki bilgisini arttırmak gayesiyle çalışılması fikrim karar altına almıştır.

Johnson komünist tecavüzlerinin askeri hareketle karşılanmasına matuf her türlü programın her zaman kuvvetli bir müdafii olarak dikkati çekmiştir. Nitekim A. B. D. Başkan Yardımcısı bu gaye ile imzalanmış bütün milletlerarası anlaşmaların devamlı bir destekçisi olmuştur.

Kısa zamanda çok şey

Dışişleri Bakanlığımız, Amerikalılarla birlikte, Başkan Yardımcısının memleketimizdeki gezi programını Yardımcının bu hususiyetlerini gözeterek hazırladı. Müdafaa paktlarının kuvvetli savunucusu Johnson NATO ve CENTO'nun Türkiyedeki çalışmalarını yerinde tetkik fırsatını bulacak, kısa zamanda mümkün nisbetinde çok şey kendisine gösterilecek tir.

Ankaraya vardığı pazar günü, kalacağı otele Başbakan İnönü tarafından getirilip bırakıldıktan sonra misafir otelden 18'de ayrılacaktır. Zira, 18.10 da Anıt Kabir ziyaret edilecektir. 18.55 de ise misafir, emrine tahsis edilen dairesinde istirahata çekilecek ve akşam yemeğinde serbest olacaktır.

Başkan Yardımcısının ikinci gün hayli dolu olacaktır. O gün Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkinle konuşacak, sonra da saat 10,15 de Cumhurbaşkanlığı Köşküne hareket edecek tir. 10.25 de ise Cumhurbaşkanı Gürsel kendisini kabul edecektir. 11 de ise Başbakan İnönü ile bir mülakat yapacaktır. Öğle yemeğinde Başkan Yardımcısı Cumhurbaşkanının ve eşinin davetlisidir.

Pazartesi günü Başkan Yardımcısı için hep ziyaret ile geçecektir. Mamaktaki Silahlı Kuvvetler Okulu ve T. B. M. M. bu arada ziyaret edilecektir. Aksam saat 21 de Başkan Yardımcısı şerefine, Başbakan İsmet İnönü ve Bayan İnönü tarafından Yeni Orduevinde bir akşam yemeği verilecektir.

Önümüzdeki haftanın başındaki salı günü saat 12.30 da Başkan Yardımcısı Johnson'un Ankaradaki ikameti sona erecektir. Boeing 707, karşılamada bulunan zevat tarafından uğurlanacaktır. Boeing 707 nin rotası İzmire müteveccihtir. İzmirde Başkan Yardımcısının ve beraberinde kilerin emrine Kısmet Oteli tahsis edilmiştir. Johnson İzmirdeki ikameti sırasında İzmir Enternasyonal Fuarı ile ilgilenecektir. Bu arada NATO karargâhları ziyaret edilecektir. Başkan Yardımcısının İzmirdeki ikameti fazla sürmeyecektir. Saat 20.10 da Boeing 707 Cumaovası Hava Alanından hareket edecek ve saat 21'de Yeşilköy Hava alanına varacaktır.

Johnson ve beraberindekilerin emrine Hilton otelinin daireleri tahsis edilmiştir. Ama Johnson ve bilhassa zarif eşi için asıl hareketli gün haftanın ortasındaki çarşamba günü olacaktır. Zira o gün İstanbulda geçmeğe başlayacaklardır. 10'da İstanbul Valisi Niyazi Akıya yapılan ziyareti saat 10.30 da şehirde yapılacak gezi takip edecektir.

A. B. D. Başkan Yardımcısının İstanbuldakl ikinci ve Türkiyedeki son günü de hareketlidir. 10.15 de Boğazda ve Adalarda gezinti, 13.30 da Çınar Otelde öğle yemeği ile Başkan Yardımcısının iyiniyet gezisi sona erecektir. Saat 15.15 de ise dev Boeing 707 Johnson ve eşini Yeşilköy hava alanından Lefkoşeye uçuracaktır.

Sakin bir aile

Johnson'lar Türkiyede, Gürseller ve İnönülerle iyi anlaşacaklardır. Kira tıpkı bizim Cumhurbaşkanımız ve Başbakanımız gibi Amerika Başkan Yardımcısının da sakin ve sade bir hayatı vardır. Johnson, Dışişleri Bakanının İdari İşler Yardımcısı William J. Brockett, Basın İşleri Yardımcısı Carl Bowan, özel doktoru Willie Hurat, kendi Basın Yardımcısı George Reedy, yaveri Albay William Jackson ve bir kaç idari yardımcıyla Dışişleri Bakanlığı Türkiye Masası müdür yardımcısı Miles Greene'le birlikte eşi Lady Bird Taylor'u da ikibuçuk haftalık seyahatinde yanına almıştır.

Johnson'lar 1944 yılında evlenmişlerdir. Radyo ve televizyondan başka gazetecilikle de meşgul olan -yazı adıyla: Lady Bird Taylor- Mrs. Johnson eşinin yüklerini herhangi bir yardımcısından daha fazla paylaşan

Kulağa Küpe

Aşkolsun vallahi!

Şu bizim "kripto"lara nasıl da iftira ederler. Tutturmuşlar, çocuklar komünist diye.. Bari, olsalar. Bakın, bunlardan biri, hem de bir ismi var cismi yok partinin heybetli lideri müthiş konuşmasında -o cephenin bir çakaralmaz gündeliğiyle artık komikleşen bahtsız haftalığı bu konuşmayı bütün devlet adamlarımıza, örnek diye göstermişlerdir!- partisinin görüsünü nasıl anlatıyor:

"— ... Bu dönüşmelerin başında -her halde reform demek istiyor- bellibaşlı üretim araçlarının devletleştirilmesi işi yer alıyor. Özel teşebbüsün yeri ne olacaktır? Özel teşebbüs büsbütün tasfiye mi edilecektir?"

Evet, özel teşebbüs büsbütün tasfiye mi edilecektir? Bir ra bizim "kripto"lara böyle şenî bir de niyet atfolunmaktadır.

Lider, haykırıyor: "Hayır!"

... ve devam ediyor:

"— Mahalledeki bakkalın ve aktarın devletleştirilmesinde bir menfaat bulunmayacağı aşikârdır!"

Çak yaşa sen, e mi lider!

bir kadın olmuştur. Bütün hayatı siyaset ile ilgili olan Johnson, eşini ideal zevce olarak vasıflandırmıştır.

Johnson çiftliğinin hu anlayışlı gelini, en yakın şehre 75 kilometre mesafede misafirlerini mükemmel ağırlamakta ve eşinin politik temaslarına dahil olan davetleri büyük maharetle tertiplemektedir.

Johnson'lar bu, -içinde sıcak ve soğuk hava tertibatı dahil her türlü konforu bulunan- çiftlikte yaşamağı Beyaz Sarayda yaşamağa tercih etmektedirler. Büyük Johnson Çiftliğinde her zaman için 10 veya 100 kişinin ihtiyacı olan yemekleri hazırlayabilecek bir mutfak ve alıcılar bulunmaktadır. Bu bakımdan Johnsonların çiftliği, hakikaten görülmeğe değer bir manzara arz eder.

Johnson'ların Washington'daki ikametgahları ise, kısa bir müddet evvel A. B. D. nin eski Lüksenburg Büyük Elçisi Perle Mesta'dan satın aldıkları rahat ve güzel evdir. Bu güzel evde sık sık resmi misafirler, bizzat Bayan Johnson tarafından ağırlanmaktadır.

Jehnson'ların Lynda Bird ve Lucy Baines isimli iki kızları vardır.

İdare

Rivayet muhtelif ama

Herşeyin D.D.Y. da yapılması kararlaştırılan bazı tâyinlerle başladığı sanıldı. Tayinlere "Genel Müdür taraftar, Bakan taraftar değil" denildi. Gerçekten meselenin dış görünüşü böyleydi. D.D.Y. da genel olarak yapılan bazı tâyinler memnun ve gayri memnun iki zümre - tabiatıyla böyle olacaktı* ortaya çıkarmıştı. Tâyinlerin gerekçesi doğrusu istenirse kanuniydi ve her yıl buna benzer pek çok nakil yapılmaktaydı.

D. D. Y. Genel Müdürlüğü iç talimatnamesine göre, bazı bölgeler mahrumiyet bölgeleri olarak sınıflandırılmıştır. Bu bölgelerde 5 yıl çalışan personel hizmetinin hitamında yerinin değiştirilmesini - arzusuna kalmış bir iştir- isteyebilir ve mahrumiyet bölgesinden alınarak Batı bölgelerinden birine tâyin edilir.

İşte bu yılın başında da D. D. Y. Genel Müdürü emekli General Seyfi Çotur önüne gelen listeye göre tâyin ve nakilleri tanzim etti. Böylelikle Doğu illerimizde bulunan D. D. 7. personelinden bazıları 5 yılını doldurduğu için Batıya naklediliyor, bunların yerine de tabiatıyla Batıdaki bazı personel atanıyordu. Bu değiştirme, Doğudakileri memnun etti. Gelgelelim Batıda rahatı bozulan personelden bazıları soluğu yeni Ulaştırma Bakanı Öçtenin karşısında aldı.

İşte ne olduysa bundan sonra oldu. Bakan Genel Müdürü çağırdı. Durum hakkında bilgi aldı ve nakilleri tasvip etmediğini belirtti. Ama yapılacak bir şey yoktu. Genel Müdür, nakiller yapılırken Batıdan alınan Personel üzerinde inceden inceye durulduğunu söyledi. Hakikaten bu konu üzerine Genel Müdürlük eğilmiş, İstanbulda yerleşmiş, çocuğu tahsilde olan, veya Doğuya gitmesinde mahzur bulunan personele mümkün mertebe dokunmamağa çalışmıştı. Ama çaresiz kalınanlar olmuştu. Mesele en az zarar husule getirerek değiştirmeyi yapmak prensibinden, hareket etmek olduğuna göre, bu kadarına da tahammül etmek gerekiyorduk.

Bakanla Emekli General arasındaki konuşma bundan ibaret oldu. Sonra Öçtenin İstanbulda yaptığı basın toplantısında basına açıkladığı bir mesele ortaya çıktı. Genel Müdürlerden birkaçı değiştirilecekti. Bunlardan birisi, D.D.Y. Genel Müdürüydü. Diğeri Devlet Hava Meydanları Genel Müdürü, bir diğeri ise Denizcilik Bankası Genel Müdürüydü.

D.D.Y. Genel Müdürünün liyakatsiz olduğu ileri sürülüyor ve Genel Müdürlüğün devamlı ziyan ettiği belirtiliyordu. Ancak bu açıklamanın üzerinden birkaç hafta geçtiği halde D. D. T. Genel Müdürüne resmen bir emir, gelmedi. Daha doğrusu emekliye sevki için gerekli kararname Bakanlar Kuruluna sunulmadı.

Rifat Öçten
Mart içeri...

Şimdi, Ulaştırma Bakanlığı binasının iki kanadında genişçe odalarda birbirine pek yakın oturan iki kişi mevcuttur. Birisi Bakan Öçtendir ve Genel Müdür için gerekli işlemi yapabilmenin havasını kollamaktadır.

İkincisi D. D. Y. Genel Müdürü Emekli General Seyfi Çoturdur. Seyfi Çotur hâlâ makamında oturmaktadır. Ama pek rahat değildir. Personel, bütün bakanlıklarda olduğu gibi bir değişiklik sezdiğinden bir rehavet içinde, iş yerine günün dedikodusuna yapmakta ve Genel Müdürlüğe kimin tâyin edileceği konusunda Toto oynamaktadır. Bazı nüfuslu kişilere gelince bir arpalık kabul edilen bu Genel Müdürlüğe işlerine yarıyan yararlı bir kimseyi tayin için umulmıyacak manevralar çevirmektedir!

Çotur emekli bir generaldir ve emekliye sevki halinde şimdiki maaşından 2 yüz lira daha fazla maaş alacaktır. Genel Müdür askerliği sırasında ulaştırma işlerinde uzun müddet çalışmış, son olarak Genel Kurmay Başkanlığı Ulaştırma Dairesi başkan muavinliği yapmıştır. 3 yıl bu konularla ilgili olarak Avrupada vazife görmüştür. İyi Fransızca bilmektedir. İngilizceye de okuyup yazabilecek kadar vakıftır. Emekli General D. D. Y. da öyle şatafatlı işlere girişmemiştir. Girişmemiştir ama bir askerin alışkanlığıyla müesseseyi kendi yağıyla kavrulmaya zorlamış, vagon ithalatını menetmiş, onun yerine yerli vagon imali yoluna gitmiştir. Gene yedek parça imalatını desteklemiş, döviz tasarrufuna sebep olmuştur. Ama kendinden evvelkiler gibi bu müessesenin kâra geçmesini sağlıyacak mucizeyi yaratamamıştır. Bunda emekli General kendisini haklı görmekte ve boynunu bükerek :

"— Bunu yapacak dehayı bulmak biraz güç geliyor" demektedir.

İşte bunun içindir ki, Öçtenin Çoturu emekliye sevke karar vermesini sadece nakil ve tayinlere dayayanlar bir hayli yanıldılar. Öçtenin nedense emekli askerlere bir alerjisi mevcuttur. Üstelik son derece vefakar bir D. P. lidir. Eski günleri unutmamıştır. Nitekim bakanlıkta ilk icraatı son derece eski bir dostunu Özer Kalem Müdürü olarak yanına almıştır. Öçtenin Özel Kalem Müdürü olan zat çok eski bir asker olmakla beraber Emin Kalafata uzun süre sadakatle hizmet etmiştir.

Bir başka asker

Çoturun D. D. T. Genel Müdürlüğü koltuğunda iğne üzerinde oturduğu sıralarda bir başka emekli General zevkle döşediği evinin salonunda aceleci ama sinirli adımlarla dolaşırken şöyle dedi:

"— Sayın Ulaştırma Bakanıyla davamız kapanmış değildir. Mücadeleye centilmence devam edeceğim.."

Sinirli adımlarla salonu kateden adamın adı Şeref Uruldu. Urul, birkaç gün evvel Ulaştırma Bakanı Öçten tarafından Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğünden emekliye ayrılmıştı. Urulun devam edeceği mücadelenin ne olduğu bilinmemektedir. Ama Emekli Generalin bu ayrılmadan kırıldığı, üzüldüğü bunu bir prestij meselesi yaptığı aşikârdır. Urul, Öçtenin kendisini hiç bir sebep yokken işinden ayırdığına kaanidir ve sebebi Öçtenin eskiye olan zaafına bağlamaktadır.

Nitekim Urul kendisini ziyaret eden AKİS muhabirine :

"— Eh 27 Mayıs sonrası altı aylık mevkufiyetinin intikamını aldı. Allah bakanlıkta çalışan diğer arkadaşların yardımcısı olsun" demiştir.

Urulun, 27 Mayıs sonrası Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğüne getirilmesi evvelâ bu müessesede yadırganmış, ama emekli generalin umulmadık nezaketi, ihtisasa olan hürmeti kısa zamanda bu intibaı ortadan silmiştir. Urul Genel Müdürlükte ilk defa Beynelmilel Sivil Havacılık Teşkilâtına olan taahhütleri yerine getirmek üzere paçaları sıvamıştır. Uçuş emniyeti, Seyr-i Sefer Yardımcıları, Sivil Havacılık Okulu gibi projeleri tozlandıkları raflardan alıp tatbik mevkiine koymuştur. Urulun bir başka özelliği çat orada, çat burada olması, Hava Alanlarını sık sık teftiş etmesi, kontrolünü bizzat yapmasıdır. Emekli General, normalin üzerinde çok başarılı bir Genel Müdür olmadıysa da, normalin altına da düşmemiştir.

Öçten bu kararı Bakan koltuğuna oturur oturmaz verdiği anlaşılmaktadır. Bakanın Urulun şahsında değil, ancak Emekli askerlere bir allerjisi olduğu özel bir sohbette sarfettiği :

"—Nereye baksam asker, bunlarla çalışamam" demesiyle anlaşılmıştır.

Emekli General Urul, emekliye sevkedilişinin - Genel Müdürlükten- bir sebebini de istemiyerek sebep olduğu bir olaya bağlamaktadır. Olay Öçtenin yeni Bakan olduğu sırada cereyan etti. O sıralarda Urul, Yeşilköy Hava Alanını teftiş için İstanbulda bulunuyordu. Bu bakımdan yeni Bakanı tebrik edemedi. Bir müddet sonra geri dönünce fazla üzerinde durmadan bu nezaket ziyaretini yaptı. Yaptı ama, Urula göre bu ziyaret hiç bir zaman zamanında yapılması gereken Ziyaretin yerini tutmadı. Nitekim emekli General bu konuda eşine dostuna her yerde şöyle dedi:

"— Bütün aksilik burada.. Her halde gocunmuş olacak. Ama birader vazife, vazifedir. Bırakıp gidemezsin ki. Bunun böyle olacağını nereden bileyim."

Geride bıraktığımız haftanın sonunda Bakanlar Kurulunda geçen bazı olaylara rağmen Öçten, fikrinden caymadı. Bazı Bakanlar Urulun emekliye sevk kararnamesi kadar kolaylıkla diğerlerinkini imzalamadılar. Melen, Feyzioğlu ve birkaç Bakan Öçtene bu iki Genel Müdür hakkındaki tasarrufundan vazgeçmesini rica ettiler.

Böylece, D. D.Y. Genel Müdürüyle Denizcilik Bankası Genel Müdürü bir müddet - ama çok kısa bir müddet- yerlerinde kalabildiler.

Ancak, Öçtenin bu konuda ısrar edeceği katidir. Bir Genel Müdür için koalisyonun tehlikeye düşmesine kimsenin gönlü razı olmıyacaktır. Öçteni fikrinden kendi partili arkadaşlarının caydırabileceği, veya Ulaştırma Bakanlığı koltuğunun cazibesinin bu fikri geri atabileceği de beklenebilir. Partili bakanları tarafından desteklenirse, Öçten istediği kararnameyi Eylül ayı içinde Bakanlar Kurulundan çıkarabilecektir.

B. M. M.

Kollar sıvanıyor

Geride bıraktığımız hafta içinde B. M. M. nin A blokunun büyük ka-

Ulaştırma Bakanlığı binası

Süpürge tozuttu

pısı bir parça daha sık dönmeğe başladı. Birer ikişer başkente dönen milletvekilleri işleri olsun olmasın Meclise şöyle bir uğramadan edemediler. Hatta bir günlüğüne bile başkente gelmiş olanlar, pek sevdikleri binayı ziyaretten kendilerini alamadılar.

Öte yandan, Meclis müsdahdemi hemen hemen yıllık izinlerini bitirip geri dönmüşler, hademeler ise aylardır böylesine bir temizliğe girişmemişlerdi. Yerler yeniden cilalandı. Pencereler baştan sona silindi. Mermerler parlatıldı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi 3 Eylül pazartesiye hazırlandı.

Bir başka faaliyet komisyon odalarında başladı. Masalar sandalyeler düzeltildi. Bu arada en fazla faaliyet tabiatıyla muhasebe kısmında oldu. Gerekli işlemler yapılarak pırıl pırıl çekler tasnif edilip milletvekillerine sunulmak üzere tertiplendi. Zira Eylül ayı milletvekillerinin bu yılki son ödeneklerini - her üç ayda bir verilir- alacakları aydı.

Büyük bir sessizlik içinde sıcak yaz ayını geçiren Meclis binasında arada bir daktiloların tuşlarından çıkan seslere ve aceleci adımların koridorlarda yaptığı akislere rastlamak mümkün oldu. Milletvekillerinden bazıları yaz aylarında boş durmamak için olacak tek tük sözlü ve yazılı sorularla Başkanlık divanındaki sömeni kabarttılar.

Tatil sırasında B. M. M. ye 28 sözlü ve yazılı önerge verilmiştir. Pek çoğu mahalli meseleleri ihtiva eden bu önergelerden bir tanesi son derece enteresandır. Meclis Başkanlığına hergün verilen soru önergelerinin önünü almak için Y. T. P. Tokat milletvekili Ali Dizman son derece uzun ve bütün meseleleri içine alan bir önerge sunmuştur! Hükümet tarafından bu önergeye cevap verildiği takdirde, pek çok soru - ama genel meseleler üzerine - cevaplandırılmış olacak ve yeni bir önergeye ihtiyaç kalmıyacaktır!

Ali Dizananın önergesi 52 madde halindedir. 12 küçük pembe renkli kağıt üzerine daktilo ile yazılmıştır ve

Siniri Sağlam Olan Kazanacaktır

İnsanın dünyası, kendi çevresidir. Dünyanın mihveri de, tabii kendisi, Beşer tabiatının bu garip hususiyeti, bizim çok partili siyasi hayatımızın en önemli unsuru olmuştur denilse, yeridir. Bunun neticesindedir ki bardaktaki fırtına hep birinci plâna alınmış, asıl denizde fırtına mı, yoksa sükûnet mi esiyor, farkına dahi varılamamıştır. Hatta, zarar bunun da ötesinde olmuştur. Bu hatayı işleyenler memleketin birinci derecedeki mesulleri olduğundan, onların bardaktaki fırtınaya kendilerini kaptırmaları en sonda bütün suları karıştırmaktır.

Başkentten uzaklaşınız. Bir hafta uzaklaşınız. Yabancı memleketlere değil, İstanbula veya Amasraya, İzmire veya Trabzona, Adanaya veya Edirneye gidiniz. Orada şimdi adetleri bir kaç düzineyi geçmeyen particilerle hiç temas etmeyiniz. Başka çevrelerde dolaşınız. O çevrelere uyunuz. Onların neyle meşgul bulunduklarını inceleyiniz.

Sonra başkente dönünüz ve bir Zaferle bir Ulusu şöyle bir okuyunuz. Aman Allahım, insanın kendini bir tımarhaneye düşmüş inanmamasının imkanı yoktur. Bu iki ceride arasında, -Zaferin bir kaç da çömezi vardır ya!- bir sağırlar değil, deliler diyalogu devam etmektedir. Celâl Bayar İstiklal Madalyasını takabilir mi, takamaz mı? İhtilalden sonra memleketi idare edenlerden, mal beyannamelerinin açıklanması istenilebilir mi, istenilemez mi? Af olmalı mıdır, olmamalı mıdır? Türkiyede, bir avuç insanın dışındaki milyonlar ve milyonlar Mersine doğru yola çıkmışken, Demokrasimizin bu ahbap çavuşları tersine dürt nala gitmektedirler. İki gazete arasındaki polemikleri, kim sakin kafayla okusa, gülmekten mutlaka kırılır.

Ama kabahat, Ulusundur. Eğer C. H. P. Meclis açıldığında, yayın organının bugünkü tutumunu benimseyecekse, dünyayı kendi çevreleri, dünyanın mihverini de kendileri sayan sinirli, aşırı hassas, alıngan politikacıların tesiri altında kalacaksa Demokrasi davasını peşinen kaybetti demektir. C. H. P. bilmelidir ki bütün A. P. nin kopardığı cümle gürültü, hamamda şarkı söylemek mesabesindedir ve bugün adı bir dar muhitin dışında bilinmeyen Zaferler, Tasvirler ölü doğmuş ceninler, Son Havadis ve Yeni İstanbullar ise sermayeyi kediye yüklemenin arefesinde, fanatiklerin dışında okuyucusu kalmamış birer "Rockefeller'in Gazetesi" halindedir. Bunlara tek akıllı mukabele "Boş ver!" den ibarettir.

Türkiye, meseleleri ve davaları ayrı, hiç A. P. nin

Ulus ve Zafer gazetelerinin başlıkları
...koyun can derdinde

ve şamatacılarının söylediği gibi değil bir ortam hallidedir. Bu bakımdan, o yaygaraları ciddiye alıp ta cevaplandırmaya, kızmaya, mukabele etmeye lüzum dahi yoktur. Zafer yazdı diye mal beyanında bulunmaya kalkan o M. B. K. cılar, akıllarını peynir ekmekle mi yediler diye insanın şaşacağı geliyor. Böyle bir yazıdan o dar çevrenin dışındakilerin haberi dahi yoktur. Kimse, duymamıştır bile.. Eğer her tahrik, ciddi kimseleri işinden gücünden alıkoyarsa, dünyanın bütün yalancıları ömür boyu başarı kazanırlardı. Yalanın, iftiranın ve tezvirin, sanıldığının aksine, bugüne kadar kimseyi yıktığı görülmemiştir. Ama yalan, iftira ve tezvir sinirleri bozdu mu, başa gelmedik dert kalmaz.

Galiba, bunlara atfedilen kudretin temelinde de bu yatıyor!

Burhan Apaydın
Hık demiş...

Karakter!

Siyaset hayatında bir insan, gerçekleri bilmediği sırada bir siyasi parti içinde bir takım mallarla yanyana düşebilir, onlarla işbirliği yapar. Bu bir talihsizliktir ama, siyasî ahlâk bakımından bir kusur değildir. Nihayet gözler açıldığında o partiden ayrılınabilinir ve başka yol tutulabilir. Nitekim, kuruluşundan ölümüne D.P. den sayısız aklıbaşında insan ayrılmıştır. Bir partinin mensubu, yahut taraftarı olmakla o partinin idarecileri arasında yer almak arasında fark vardır. İyi niyetli milyonlarla insan başlarında hangi tıynette kimseler bulunduğunu, onların elinde partinin ve memleketin nereye götürüldüğünü farketmeyebilir. İdareci için böyle mazeret yoktur. İşin içyüzünü görüp anladı mı, kumpanyayı terketmesi en basit ahlâk kaidesi icabıdır.

Şimdi, lütfen Burhan Apaydının şu sözlerini okuyunuz.

"— Konuşmaya başlayınca, A. P. Genel Başkanı ve arkadaşları sokağa çıkmak cesaretini bulamıyacaklardır!"

Allah, Allah! Peki, bu Burhan Apaydın niçin konuşmaz? Haydi, meşhur "parti menfaati" vicdanına taş olsun; ama neden hala onların safında kalır? A. P. Genel Başkanı ve arkadaşları hakkında bildiklerinin çirkinliğini gözlerinizin önüne getiriyor musunuz? Konuşursa, Genel Başkan ve arkadaşları sokağa çıkmak cesaretini bulamayacaklardır! Demek öylesine ayıp, o kadar utandırıcı, iğrenç hareketlerin failidirler.. Apaydın için bunun hiç bir mahzuru yoktur. O, aynı Genel Başkanla arkadaşlarının idaresindeki siyasi teşekkülde faaliyet göstermekte bir sakınca görmemektedir. Bildiklerine gelince.. Onları, "günü geldiğinde" siyasi rakiplerine karşı kullanılacak bir silâh olarak kendinde saklamaktadır. Eh, bu silâh Apaydında oldukça, insanda sokağa çıkacak yüz bırakmayan marifetlerin sahipleri Menderes mukallidi avukatın kılına ilişebilirler mi?

Ne parti, ne idareciler, ne karakter!

Anlaşılıyor ki A. P. de zaman zaman verilen, zaman zaman geri alınan ihraç kararlarının gerisinde bu "Cemaziyülevvel Hikâyesi" yatmaktadır. Belki D. P. bile ihraç mekanizmasıyla böylesine yüzgöz olmamıştır. D, P. idarecilerinin siyasette ahlak anlayışı bir hatırlanırsa, boynuzun kulağı kısa zamanda fersah fersah geçmiş olduğunu görmemek imkanı yoktur. Bir gün bakarsınız, Pala Paşa Gökhanı atar. Sonra, Gökhanla Apaydın birleşir, Pala Paşayı sıkıştırırlar. Pala Paşa tornistan eder, attıklarını geri alır. Geri alınca, en mutemet adamı Gökhan olur. Gökhanla Pala Paşa eletl verirler, Apaydını kapı dışarı etmeye kalkışırlar. Bunun üzerine Apaydın "Ben bir konuşursam, siz sokağa çıkamazsınız" diye kulaklarını büküverir. O zaman ihraç mekanizması hemen durdurulur. Bu arada Akça, ideal arkadaşı Apaydının bazı "Yassıada Manevraları"nın ticari cephesi hakkında küçük bir ifşaatta bulunur. Apaydın sesini pas perdeye indirir. Buna mukabil, Akçaya hafifçe tırnak gösterir.

Hani, bir kumpanya ki evlere şenlik!

Birbirlerinin cemaziyülevvellerini açıklama tehdidinde bulunanların unuttukları şu: Cemaziyülevvelleriniz herkesce malûm, yahu!

sözlü soruda, her cins meseleye temas edilmektedir.

Dizman bu arada Hükümete enteresan bir teklif de yapmaktadır. Dizmanın enteresan teklifi, memurlarla ilgilidir. Milletvekili büyük hacimdeki Devlet personelinin azaltılmasını, ancak bunun memurların inhisarında olan emeklilik müessesesinin düzeltilmesi yoluyla gerçekleştirilmesini talep etmektedir. Çâre olarak bir kaç şık ileri süren Tokat milletvekilinin gösterdiği yol şunlardır:

1 — İsteyen devlet memuruna muayyen bir tazminat verilerek devlet hizmetinden ayrılmasının temini.

2 — Yeniden tâyinlerin durdurulması ve müesseselerin mevcutla kurulması,

3 — Özel teşebbüse nakledecek olan memura maaşının bir kısmının bir müddet için ödenmesinin temini.

Bunun dışında, Devlet dairelerindeki Genel Müdür, Müdür, Şef ve bunların muavinlerinden müteşekkil silsilenin azaltılmasını arzulayan milletvekilinin, hanım memurlar hakkındaki talebi de bîr hayli enteresandır. Dizman, bütün bayan memurların stajdan geçirilerek sâdece Milli Eğitim hizmetlerinde kullanılmasını istemektedir. Tokat milletvekili bu arada, dini bayramlara tekaddüm eden arife günlerinde dairelerde yarım gün iş yapılmadığı gerekçesiyle, bu yarım tatil gününün bir güne çıkarılmasını talepden de kendisini alamamıştır.

Komisyonlar

Meclisin belli taşlı komisyonlarının pek çoğunu yeni kanun tasarıları beklemektedir. Bütçe ve Maliye Komisyonuna yeni vergi tasarıları sevkedilmek üzeredir. Başbakanlıktan yakında çıkacak olan bu tasarılar, Bütçe ve Maliye komisyonlarından müteşekkil bir karma komisyonda incelenebilecektir. 5 yıllık plânla ilgili tasarıların ivedilikle müzakeresi gerektiğinden bir karma komisyon ihtiyacını doğurmaktadır.

Anayasa komisyonunda beklenen tasarı Siyasi Af kanunu tasarısıdır. Adalet ve Anayasa Komisyonlarında -3 maddelik bir tasarıdır. Siyasi Af kanunu büyük tartışmaların merkezi sıkletini teşkil edecektir. Bu tasarının da karma bir komisyona havalesi mümkün görülmektedir.

Bunların dışında, Bayındırlık, Milli Eğitim ve İçişleri komisyonlarında türlü meslek gruplarını ve mahalli bir takım meseleleri ihtiva eden milletvekilleri tarafından verilmiş bulunan yüzlerce kanun teklifi bulunmaktadır. Bunların tartışması Meclisin en az iki aylık çalışma devresinin geçmesiyle mümkün olabilecektir.

Naziler

Politikacı (*)

Harbin bittiği ayın sonunda, 1918 Kasımında, hiç kimsenin tanımadığı, hiç kimsenin bilmediği, mesleği bulunmayan, elinden bir iş gelmeyen, meteliksiz avusturyalı, otuz yaşındaki Adolf Hitler yeniden Münihe döndü. Münih, karmakarışık Almanyanın sanki bir küçük nümunesiydi. Alman İmparatoru gibi Bavyera Kralı da tahtından feragat etmişti. Münihlilerin, kocaman beyaz sakalı, kelebek gözlükleri, iri siyah şapkası ve ufacık vücuduyla ciddiye almadıkları bir yahudi yazar, Kurt Eisner bunun üzerine bir kaç yüz kişinin başına geçmiş, tek silah patlatmadan Parlâmentoyu işgal etmiş ve Cumhuriyet ilan ederek iktidarı almıştı. Fakat Eisner üç ay sonra, sağcı bir subay tarafından katledilince onun Sosyal Demokrat Cumhuriyeti de sona erdi, işçiler bir Sovyet Cumhuriyeti kurdular. Ama, o da çok sürmedi. 1 Mayıs 1919'da Berlinden gönderilen birlikler ve Bavyerada teşekkül eden halk kıtaları Münihe girdiler, kanlı bir müdahaleyle bolşevik rejime son verdiler, gene Sosyal Demokrat bir Cumhuriyet ilân ettiler. Başına da Johannes Hoffmann diye birini oturttular. Hoffmann da uzun ömürlü olmadı. Bir yıl sonra, 14 Mart 1920'de Ordu sosyalist idarenin yerine sağcı bir hükümeti, Gustav von Kahr'ın başkanlığında kurdu. Bu hükümet Cumhuriyetin, Versayın, Demokrasinin aleyhindeki bütün faaliyete karşı son derece müsamahalı davrandı.

İşte Hitler, Münihte önce iktidarın bu son derece süratli el değiştirmelerine şahit oldu ve politika bakımından pek bereketli bir ortam buldu.

Ordunun emrinde

Almanyanın müstakbel diktatörü, 1918 - 19 kışında iş olarak Avusturya hududu yakınındaki bir harp esirleri kampında gardiyanlık görevi buldu. Bütün kış orada kaldı. Baharda Münihe döndü. Bu sırada Ordu makamları, kısa süren Sovyet Cumhuriyetinin mesullerini araştırmaktaydı. Hitler, onlara bilgi topladı.

Alman Ordusu, politikanın tam içinde bulunuyordu ve ona göre teşkilâtlanmıştı. Hitlere Bölge Komutanlığı Siyasi Basın ve Haberler Bürosunda bir görev verildi. Ordu, kendi mensupları için konferanslar tertiplemişti. Bu konferanslarda, askerler siyasi bakımdan yetiştiriliyorlardı. Böyle bir konferansta bir hatip yahudiler lehinde bir söz söyleyince Hitler şiddetli bir müdahalede bulundu. Bu müdahalesi, toplantıda bulunan subayların hoşuna gitti. Hitler Münihteki bir alaya, Yetiştirici Subay olarak tayin edildi. Yetiştiricilerin görevi Ordu içinde tehlikeli fikirlere karşı mücadele etmekti: Barışçılık, sosyalizm, demokrasi gibi...

Bu, Hitlere hitabet kudretini denemek ve geliştirmek fırsatını verdi. İlk defa olarak kalabalık kütlelere hitap etti. Politika yapmaya niyetli bir kimse için hitabetin önemini daha Viyanadayken anlamıştı. Alay içinde gördü ki, pek âlâ konuşabilmektedir. Almanyanın sonradan en müthiş hatibi olan adam, o sahaya böyle girdi.

(*) Bu serinin ilk iki yazısı "Memleket" ve "Adamı" başlıkları altında AKİS'in 424 ve 425. sayılarında çıkmıştır.

Parti hayatı başlıyor

Hitler, 1919 Eylülünde bir gün Ordunun Siyasi Kısmından, gidip Alman İşçi Partisi adındaki parti hakkında bilgi edinmek emrini aldı. İşçi partileri, ekseriya sosyalist veya komünist olduklarından Ordunun şüphesini çekmekteydi. Ama bunun, başka türlü olduğu sanılıyordu. Her halde, bir araştırma yapmak lazımdı.

Hitler, partinin bir birahanede yapılmakta olan toplantısına katıldı. Bu yirmibcş kişilik bir kalabalığın katıldığı sönük bir toplantıydı. Bir hatip ekonomik meselelerden bahsetti. Hitler ne söylendiğini pek anlamadı. Canı sıkılmıştı. Tam kalkıp gidiyordu ki bir profesör söz aldı. Profesör, o sıralarda Münihte moda olan bir fikri savundu: Bavyera Prusyadan ayrılmalı ve Avusturyayla birlikte bir Güney Alman milleti teşkil etmeliydi. Hitlerin tepesi attı. Hemen ayağa fırladı ve profesöre şiddetle hücum etti, Almanyanın bölünmemesi gerektiğini söyledi. Konuşması o kadar sert oldu ki profesör adeta kaçtı, dinleyiciler ise tanımadıkları bu genç adama şaşkın nazarlarla baktılar. Aralarından biri geldi ve Hitleri kucaklayarak tebrik etti. Bu, Anton Drexler idi. Drexler Hitlerin eline bir de broşür tutuşturdu.

Harp sonrası Almanyasında ekmek ve fiyatı

Asıl Führer!

Drexler bir çilingirdi. Harpten sonra politikaya heveslenmiş, bir İşçi Komitesi kurmuş, sonra bir gazete muhabirinin, Karl Harrer'in grubuyla birleşmiş ve Alman İşçi Partisini teşkil etmişti. Parti, o tarihlerde Almanyada binlercesi bulunan manasız, önemsiz siyasi teşekküllerden biriydi. Harrer, topu topu yüz üye toplayabilen partinin liderliği görevini aldı. Drexler de onun beyni oldu.

Hitler ertesi sabah, eline tutuşturulmuş olan broşüre bir göz attı. Bu, "Siyasi Uyanışım" adını taşıyordu ve çilingirin politika felsefesiydi. Broşürde yazılanlar, Hitleri çok alâka-

Almanyada açlık: Berlin Belediyesi patates satıyor
Tok açın halinden anlamaz

dar etti. Drexler, çalışan sınıflara dayanan, ama Sosyal Demokratların aksine koyu milliyetçi bir parti hayal ediyordu. Fikir, küçük avusturyalıyı cezbetti. O gün akşam üzeri, postayla bir kart geldi. Kartta Adolf Hitlere, Alman İşçi Partisi üyeliğine kabul edildiği bildiriliyordu!

Hitler, kızmak mı, yoksa gülmek mi lâzım geldiğini pek kestiremedi. Zira, böyle bir talepte bulunmamıştı. Kurulmuş bir partiye girmek niyeti yoktu. Kendisi bir parti kurmak istiyordu. Buna rağmen, partinin komite toplantısına gitmek ve böyle gülünç bir teşekküle niçin katılmayacağını idarecilere bizzat anlatmak kararını verdi.

Gitti ama, kararının tamamını tatbik edemedi. Partiye girdi ve İdare Heyetinin yedinci üyesi oldu.

Yeni arkadaşlar

Hitler bu manasız siyasi teşekkülde, hayatında büyük rol oynayan iki kişiye rastladı. Bunlardan biri, sonradan nazillerin çetesi olan S. A.'ları kurup idare eden Ernst Roehm'dür. Yüzbaşı Roehm partiye Hitlerden önce girmiştir. Sert, pervasız, demokratik cumhuriyetin amansız düşmanı bir adamdır. Cinsi sapıktır. Kuvvetli bir milliyetçi Almanya kurmak istemektedir. Bunun, basit tabakalara dayanan bir parti vasıtasıyla gerçekleşebileceğine inanmaktadır. Bir çok subay gibi. kendisi de o tabakalardan gelmiştir. Roehm'ün asıl hususiyeti, doğuştan müthiş bir teşkilâtçı oluşudur. Nitekim pervasız yüzbaşı partiye sâdece eski ordu mensuplarını, maceracıları, işsiz kalmış kadayıları toplamakla kalmadı. Ordunun bir subayı olarak askeri makamların, Hitlerin teşkilâtını ilk günlerde himaye etmesini de sağladı.

Hitlerin partide rastladığı ikinci adam bir sarhoş şair, Dietrich Eckart oldu. Eckart, teşekkülün siyasi felsefesini kurdu. Edebiyat sahasında muvaffak olamadığından sarhoş şair gece gündüz içiyor, etrafına topladığı adamlara ari ırkın üstünlüğünü ve yahudilerin bertaraf edilmesi lüzumunu anlatıyordu. Fakat bu fikirlerini tatbik edecek bir aksiyon adamına ihtiyacı vardı. Bunu, Hitlerde buldu. Genç hatibi baştan itibaren elinden tuttu, ona kitaplar, broşürler verdi, fikren yetiştirdi, muhitine aldı, kendi arkadaşlarıyla tanıştırdı, yolunu açtı. Rudolf Hess ve Alfred Rosenberg Hitlerin bu vasıtayla tanıdığı kimselerdir. Eckart partinin müstakbel liderine zengin dostlar da tamin etti.

İşte, onüç sene içinde koca Almanyada iktidarı alacak ve sonra dünyayı kana boyayacak nasyonal sosyalizm 1920 civarında Münihte avusturyalı bir serserinin, bir çilingirin, bir sarhoş şairin, bir cinsi sapığın bir manasız, küçük siyasi teşekkül içinde tesadüfen bir araya gelmeleriyle doğdu.

Güç başlangıç

Ahbaplar, kolları süratle sıvadılar. Hitler enerji ve dinamizm doluydu. Küçük teşekkülün hemen ruhu haline geliverdi. Hareket, mütemadiyen hareket istiyordu. Parti büyük toplantılar tertiplemeli, canlılık yaratmalıydı. Kendi eliyle davetiyeler yazdı, bunları dağıttı. Fakat toplantı günü gelip çattığında, ortada İdare Heyetinin yedi üyesinden başka kimse görünmüyordu. Bu yedi, bir türlü sekize çıkmak bilmiyordu. Çıldırmak işten değildi. Buna rağmen Hitler ne azminden, ne ümidinden, ne de canlılığından bir şey kaybetti. Davetiyeleri bir teksir aletiyle çoğalttı. Biraz para buldu, toplantının ilânını bir mahalli gazetede yayınlattı. Netice, şaşırtıcı oklu: İlk defa olarak 112 kişi toplantıya katıldı. Orada Hitler, ilk siyasi nutkunu söyledi ve alkışlandı. Hattâ öyle bir heyecan yarattı ki dinleyiciler arasında parti için 300 mark bile toplandı. Bu, müflis partiyi biraz rahatlattı.

1920'den itibaren. Hitler, partisinin propaganda işlerini üzerine aldı. Propagandanın önemini, Viyanada müşahede ettiği siyasi partilerde görmüştü. Biliyordu, Küçük partinin o zamana kadar hayal dahi etmediği azamette bir toplantı tertipledi. İki bin kişilik bir yer kiraladı. Arkadaşları kendisine deli diye bakıyorlardı. Geçinemediği Harrer, protesto makamında liderlikten istifa etti. Onun yerine, çilingir Drexler geçti. Toplantı başarı kazandı. Önce sosyalistler ve komünistler kendi çeteleriyle salonu bastılar. Döğüş oldu. Fakat Roehm'ün temin ettiği kabadayılarla partililer döğüşte galip geldiler. Hitler konuştu ve Alman İşçi Partisinin programı

olarak yirmibeş madde sıraladı. Sonradan, partinin adı 1 Nisan 1920'de Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi haline geldiğinde -Nazi kelimesi bu ismin kısaltılmışıdır- program resmen kabul edildi. Program işçileri, orta sınıfın alt tabakasını, köylüleri cezbedecek şekilde hazırlandı.

Kütleleri cezbetmek için..

Hitler bu başlangıçtan sonra, işin kütleleri cezbetme tarafına gitti. Viyanadaki müşahedelerinde halkın kuvvet karşısındaki durumunu tesbit etmişti. Görmüştü ki sâdece fikir ve program kâfi değildir. Bunun yanında maddi ve manevi baskı da lazımdır. Bazı büyük kuvvet gösterilerine ihtiyaç vardır. Zaten o tarihlerde Münihte siyasi partiler rakiplerinin toplantılarını basıyorlar, kavga çıkarıyorlar, birbirlerine karşı zor kullanıyorlardı. Hitler, Roehm'ün gayretiyle bir çok eski askeri, maceracıyı, külhanbeyini partiye topladı. Bunlar başta, karşı tarafın kuvvetleriyle doluşuyorlar, toplantıda patırdı çıkaranları susturuyorlar, icap ederse dışarı atıyorlardı. Hitler belalılarını Partinin "Jimnastik ve Spor Kolu" adı altında organize etti ve başlarına bir sabıkalıyı, Emil Maurice adında birini getirdi. Sonra bu maskeyi de attı ve bunlara "Sturm Abteilung = Fırtına Birlikleri" adını verdi. S. A. bu ismin kısaltılmışıdır. Bir takım katiller, hırsızlar, ahlaksızlar, dağıtılmış olan milis kuvvetlerinin artıkları, ellerinden adam öldürmekten başka iş gelmeyen genç muharipler kahverengi üniforma giyen bu birliklere katıldılar.

Teşkilâtları genişleyince S. A.'lar karşı tarafın müdahalelerine mukabeleyle yetinmediler. Öteki partilerin toplantılarını basmaya, onların hatiplerini döğmeye, baskı yapmaya başladılar. 1921'de Hitler, birliklerinin başında bir kavgaya katıldı. Naziler, toplantının hatibini bir güzel ıslattılar. Adam konuşamadı. Ama Hitler üç ay hapse mahkûm oldu ve bir ay yattı. Bu, ilk hapislik tecrübesi oldu Hapisten bir kahraman edasıyla ve şöhreti artmış olarak çıktı. Bir bakıma memnundu. Yolundan dönmek hatırından geçmedi. Tam aksine, bir nazi toplantısında şöyle dedi: "Nasyonal Sosyalist hareket bundan böyle merhametsizce ve icap ederse zor kullanarak vatandaşlarımızın aklını çelecek toplantıları ve nutukları önleyecektir!"

Münih sokaklarında naziler hakimiyet kurmakta gecikmediler.

Bayrak, sembol, trampet...

Hitler, büyük kütlelerin, hele alman kütlelerinin bayrağa, sembole, marşlara, gösterişe ve şatafata olan hayranlığını, bunların onlar üzerindeki cazibesini, müthiş tesirini gözden uzak tutmadı. Fikri programından ve kavga birliklerinden sonra partiye bu lâzımdı. Kütleler, altında savaşacakları bayrağa kavuşturulmalıydı. Uzun düşüncelerden sonra Hitler, sembol olarak uçları kıvrık putu, gamalı haçı buldu.

Gamalı haç, insanlık tarihi kadar eski bir işarettir, Truva harabelerinde, eski Mısır ve Çin eserlerinde gamalı haça rastlamak kabildir. Harp sonrası yıllarında gamalı haç Baltık memleketlerinde görülmüş, oralardı çarpışan milis kuvvetleri bunu Almanyaya getirmişlerdir. Hitler gamalı haçı, muhtemelen daha önce, Viyanadaki yahudi aleyhtarı toplantılarda görmüş olmalıdır. Sembol olarak onu seçti.

Şimdi iş, bayrağın renklerine kalıyordu. Hitler, elbette ki Weimar Cumhuriyetinin siyah, kırmızı ve altın sarısı rengini tutmadı. Buna mukabil eski İmparatorluğun kırmızı, beyaz, siyah bayrağını da aynen alamazdı. Onun renklerini aldı ve içine gamalı haç ilâve etti. Bayrağı kendisine, bir dişçi çizdi: Kırmızı zemin ortasında bir beyaz daire ve onun içinde siyah gamalı haç! Kırmızı hareketin sosyal fikrini temsil ediyordu. Beyaz, milliyetçi fikirdi. Gamalı haç da, ari ırkın zaferini sağlayacak büyük mücadelenin sembolüy dü.

Artık, Hitlerin âletleri tamamdı. Naziler, kollarına gamalı haçlı pazubentler takarak, büyük bayraklar dolaştırarak, kuvvet gösterilerine girişerek seslerini gittikçe daha fazla duyurmaya başladılar. Münihte, nasyonal sosyalizm ufak çapta bir kudret haline gelmişti.

Kiel'de kızıl denizciler
Özenti

Liderlik mücadelesi

Genç Hitler mükemmel bir hatip ve iyi bir teşkilâtçı olduğunu belli ettikten sonra, parti içinde münakaşa edilmeyen lider mevkiine gözünü dikti. Bunu teminde gösterdiği meharet, müstakbel alman diktatörünün bir üçüncü vasfını ortaya koydu: Taktikçiliği. Gerçekten daha sonraları, Almanyada iktidarı ele geçirişi sırasında bu vasfını bol bot kullandı ve rakiplerinin hepsini mat etti.

1921 yazında Hitler, resmen lider sıfatını taşımamakla beraber parti içinde en büyük otoriteydi. O yaz, Münihten ayrılarak Berline gitti.. Kuzeyde de milliyetçi cereyanlar vardı. Hitler onların ileri gelenleriyle temas edecek, onların merkezi olan Milli Klüpte bir nutuk söyleyecek, kendi hareketini Bavyera hudutlarının dışına taşırmaya çalışacaktı. Onun yokluğunu, Parti İdare Heyetinde bulunup ta Hitlerin diktatoryal metodlarından şikâyetçi olan arkadaşları fırsat Midiler. Güney Almanyadaki kendileriyle aynı fikri taşıyan gruplarla, bilhassa bunlardan Alman Sosyalist Partisiyle birleşmeğe kalktılar. Bu partiyi bir yahudi düşmanı, Hitlerin büyük rakibi Julius Streicher Nurembergte kurmuştu. Hitlerden şikayetçi olan nazi idarecileri düşündüler ki bu gruplarla birleşilirse ve onların muhteris liderleri de teşkilâta

Almanyada ilk gamalı haçlar
Denize düşen yılana sarılır

alınırsa Hitlerin nüfuzu kırılacaktır.

Hitler, bu entrikaları haber alır almaz Münihe döndü ve istifayı teklif etti. Nazi idarecileri bunu beklemiyorlardı. Hitler, hareketin belkemiği haline gelmişti. Onu kaybetmek, her şeyi kaybetmek demek olacaktı. Hareketin mali imkanlarını, Hitler temin etmekteydi. Onsuz ne yapacaklardı? İdare Heyeti teklifi reddetti. Hitler, bunu hesaplamıştı. İstifası kabul edilmeyince, kendi şartlarını söyledi: Partinin tek lideri olarak kendisine tam yetki verilecekti. İdare Heyeti lağvedilecekti, diğer gruplarla birleşme gibi entrikalara girişilmeyecekti.

Nazi idarecileri, bu şartlan da kabule yanaşmadılar. Partinin kurucusu Anton Drexler'in etrafında toplanarak Hitleri diktatörlük hevesiyle suçladılar ve aleyhinde bir beyanname yayınladılar. Hitler, partiyi kendi şahsi hırsına âlet etmek istiyordu. Beyanname şöyle bitiyordu: "Nasyonal Sosyalistler! Bu çeşit adamlardan sakınınız. Hitler, bir demagogtur. Sizi, gerçekle hiç alâkası bulunmayan şeyler söyleyerek kandırabileceğini sanmaktadır."

Hitler, bir defa daha cüretkâr hareket etti. Beyannameyi yayınlayanlar aleyhinde hakaret davası açtı. Bunun üzerine, bizzat Drexler beyannameyi benimsemediğini bir açık toplantıda beyan etmek zorunda kaldı. Parti için ya Hitleri feda etmek ya şartlarını kabul etmek mecburiyeti vardı. İki hususi içtimada partinin statüsü değiştirildi, Hitler başkanlığa getirilerek bütün yetkiler eline verildi. Komite lağvedildi. Drexler, önce Fahri Başkan yapıldı, sonra büsbütün atlatıldı. Emrinde partinin faal kuvvetleri bulunu Hitler, sadece zaferi kazanmamıştı. Daha sonraları Almanyada da yürürlüğe girecek olan "Fuehrer = Lider"lik sistemini partisi içinde kurmuştu.

Parti gelişiyor

Yeni lider, daha geniş imkanlarla partisinin merkez teşkilâtını geliştirdi. Bir bina tutuldu, telefon alındı, daimi sekreter bulundu, daktilo makinesi temin edildi. Para gelmeye başlamıştı. Bu arada 60 bin mark verilerek batmak üzere bulunan ve haftada iki defa çıkan bir yahudi aleyhtarı gazete, Voelkischer Beobachter satın alındı. Bu parayı Hitlere muhtemelen Ordunun gizli fonundan, parti azası bir general, Ritter von Epp, yüzbaşı Roehm'ün delaletiyle vermiştir. Gazete 1923'ten itibaren gündelik hale getirildi ve naziler öteki siyasi partilere nazaran bir üstünlük sağladılar: Bir yayın organına sahip oldular.

Hitlerin dinamizmi, canlılığı, enerjisiyle hareket genişledikçe partiye para yardımları arttı. İşin hayret verici tarafı, bunların daha ziyade varlıklı kimselerden gelmiş olmasıdır. Meşhur piyano imalatcısı Bechstein'in eşi bunlardan biridir. Ailesi Münihte sanat yayını yapan, Harward mezunu bir genç amerikan dostları tarafından "Putzi" diye çağırılan Ernst Hanfetaengl partiye bin dolar borç verdi. O enflasyon yıllarında bin dolar, inanılmaz bir servetti. Genç ve eksantrik amerikalı, ateşli parti liderini Münih sosyetesine soktu, iyi ailelerin kapısını Viyananın eski serserisine açtı. Bitlerin muhiti değişti. Kuvvetli tanıdıklar edindi.

Sonradan nazi idaresinin başına geçen hemen bütün yardımcılar o tarihlerde Nasyonal Sosyalist harekete katıldılar. Rudolf Hess 1920'de partiye girdi. Rosenberg 1919'da kaydını yaptırdı. Nazizmin bu resmi filozofunu Hitler 1923'te Voelkischer Beobachter'in başına getirdi. Goering Hitlerle 192l'de tanıştı ve hem partiye dahil oldu, hem de geniş maddi imkân sağladı. Goering sâdece partiye değil, Hitlerin kendisine de çok geçim parası verdi. Bitmeyen enerjisiyle Roehm'e S. A.'ların organizasyonunda yardımcı oldu. Hitlerin Harpteki çavuşu, Max Amann partinin ve gazetenin mali idaresini üzerine aldı. Hitler, hususi muhafızı, eski güreşçi Ulrich Graf'ı, fotoğrafçısı Heinrich Hoffmann'ı hep o tarihlerde buldu.

Bunların yanında en uygunsuz tipler, en aşağı ve bayağı karakterler, sabıkalılar, ahlaksızlar Hitlerin partisinde, yanında yer aldılar. Met-

reslerinin kocalarına, şantaj yaparak geçinen Julius Streicher, başka bir şantajcı Hermann Esser, bir çok homoseksüel bunların arasındadır. Bunlar, kısa Kamanda partinin kendini bilen simalarının nefretini çekti, şikayetine yol açtı. Fakat Hitler, meselâ Esser'den şikayet edenlere şu cevabı verdi:

"— Esser'in bir sahtekar olduğunu biliyorum. Ama bana faydalı olduğu müddetçe yanımda tutacağım."

Bu, Almanyanın müstakbel diktatörünün ahlak telakkisini, fütursuzluğunu, politikada her şeyi mubah gören zihniyetini ortaya sermektedir. Gerçekten de Hitler, iktidarı aldıktan sonra da hırsızlıklarını, ırssızlıklarını, namussuzluklarını mükemmelen bildiği kimseleri kullanmaktan çekinmemiş, hatta onlara bu kusurlarından faydalanarak baskı yapmış, kendisine uşak etmiştir. Dünyada pek az siyasi hareket, bazı çevrelerin sandıklarının aksine, nazizm kadar ahlaksız olmuştur.

Hitler, lideri olduğu partiyi hem kadro, hem imkan, hem de hareket bakımından kuvvetlendirdi hayat verdi.

Asıl sebep

Aradan geçen bunca zaman ve o zamanı dolduran bütün hâdiselerin ötesinde, avusturyalı eski serserinin kendi tıynetindeki ideal arkadaşlarıyla ve tam şarlatanca metodlar kullanarak yürüttüğü partisinin Almanya gibi bir olgun memleketteki bu başarısı insana tuhaf gelebilir. Ancak, bir kaç noktanın hatırda bulundurulmam lâzımdır:

1923 yılında, yoktan varedilmiş olmasına rağmen, resmi adıyla Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi Almanya çapında bir teşekkül olmaktan çok uzaktır. Aksine, bir bölge teşekkülüdür ve sadece Bavyerada ismi bilinmektedir. Hattâ Bavyerada bile, partilerin en kuvvetlisi değildir. Böyle, dünya kadar hareket vardır.

İkincisi, Bavyeradaki sağcı hükümet milliyetçi her hareketi desteklemekte, Cumhuriyeti alaşağı etmek niyeti taşıyan her politikacıyı tutmakta, işini kolaylaştırmaktadır. Yoksa ciddi bir hükümet müdahalesi Hitleri de, nazizmi de, onun çapulcu S. A.'larını da kolaylıkla yola getirebilir, Almanyanın da, dünyanın da başına gelen felaketi beşiğinde boğardı. Bu yapılmamış, Münih sokaklarının kavga ve döğüş meydanı haline getirilmesine göz yumulmuştur.

Üçüncüsü, bir harpten mağlup çıkmış Almanya yolunu aramaktadır. Tutulan demokratik yol emin, fakat uzun yol olduğundan çok sabırsızı tedirgin etmekte, ümitsizliğe düşürmektedir. Politikacılar da, aydınlar da hoplamalı zıplamalı bir kestirme yol peşindedirler. Bir yol ki, bunca hata dolu yılın neticesini bir anda ortadan kaldırsın, her şey güllük gülistanlık olsun! Almanya, her şeyin başında, harpten mağlup çıkmış olduğunu, bunun bir bedeli olmak gerektiğini kabul etmemektedir. Bu kütlelere Hitler ve nazizm bir kestirme yol göstermektedir. Hele Versay Andlaşmasını imzalama zarureti, demagogların büsbütün işine yaramıştır. Hitler, işte böyle bir fikir ortamında "Daha uzun müddet, sahtekarca bir ekseriyet fikri üzerine kurulmuş demokratik devlete tahammül etmeyeceğiz. Biz, bir diktatörlük istiyoruz" diye bağırmaktadır.

Dördüncüsü, Ordu Cumhuriyeti benimsememiş, Demokrasiye inanmamıştır. Eski büyük Almanyalını başka yoldan ihya edilebileceğine kanidir. Gırtlağına kadar politikanın içindedir. Şarlatanlara, demagoglara, kendisi için mukaddes bazı fikirleri bunlar bayrak ettiklerinde kolay kapılmakta, tesir altında kalmakta, uğradığı mağlûbiyetin sebebi saydığı politikacıladan nefret etmektedir.

Nihayet ve belki hepsinden mühimi Almanyanın ekonomik durumu facia halindedir. Berlindeki hükümet, iktisadi ve sosyal meseleler üzerine eğilmek fırsatını bulamamaktadır. Mark, artık hiç bir kıymet ifade etmemektedir. Halk, sokaklarda açtır. Bir ekmek, yüz milyarlarca marka satılmaktadır. Almanya, bu yata serisinin başında anlatılan ekonomik ve sosyal ortam içindedir, (Bk. AKİS — Sayı 424 "Nazizm - Memleket")

Bu ortam, sadece aydınları değil. halkı da yeni bir çıkış kapısı aramaya itmekte, diktatörlük heveslilerinin peşine takmaktadır. Berlinde, iktidarı nihayet Stresemann almıştır. Stresemann, seleflerinin aksine, meselenin ekonomik ve sosyal olduğunu görmektedir. Bu meselelerin demokratik yoldan, ama azim, bilgi ve meharet göstermek suretiyle halledilebileceğine kanidir. Nitekim, o yola girmek üzeredir.

İşte Hitler, partisini bu ortam içinde, büyük olmasa da Bavyerada hatırı sayılan bir kuvvet haline getirmiş olmanın verdiği cüretle darbeyi indirme saatinin geldiği kanaatine vardı. Berlinde Stresemann biraz zaman bulur ve memlekette istikrarı sağlama gayretinde başarı kazanmaya başlarsa bütün ümitler heba olacak, Hitler de, partisi de şanslarını kaybedeceklerdi. Almanyanın müstakbel diktatörü 1923 Sonbaharında politikayı ikinci plâna itti ve meşhur "Birahane Darbesi"ni yaptı.

(Gelecek yazı: "Darbeci - Bir birahanede, opera - komik havası içinde girişilen hükümet darbesi ve neticesi.")

Hitler parti lideri
Merdivenin ilk basamağı

Sanayi Bakanlığında yapılan toplantı
İlk adım

Kalkınma

Sam Amcanın eli

Sempatik yüzlü badem bıyıklı adam, ingilizce olarak konuşmağa başladığında Sanayi Bakanlığının mühim toplantılara mahsus salonunda çıt çıkmıyordu. A. B. D. nin Türkiye Büyük Elçisi Raymond Hare sözlerine, bir az evvel konuşan Sanayi Bakanına teşekkürle başladı sonra :

"— Fırsat buldukça ve imkan sağlandığı taktirde Türk iş camiasının, Türkiyenin ekonomik kalkınma ve gelişmesine iştirak için gerekli görüş insiyatif ve çalışma isteğine sahip olduğuna uzun zamandan beri kaniyim" diyerek devam etti. A. B. D. nin Türkiye Büyük Elçisi Raymond Hare'nin konuşması hayli uzun sürdü. Büyük Elçi, Bursada kurulacak bir sanayi sitesine AİD fonundan ayrılan 25 milyonluk bir ikrazatın, Bursada satın alınması karar altına alınan arazi için gerekli 2 milyon 800 bin liralık kısmının takdimi merasimi dolayısıyla konuşuyordu.

Haftanın ortasındaki gün Sanayi, Bakanlığında yapılan toplantıya Büyük Elçi Raymond Hare, Sanayi Bakanı Çelikbaş, Maliye Bakanı Ferit Melen, A.İ.D. Başkanı Stuart Van Dyke, Ticaret ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Başkanı Behçet Osmanağaoğlu, Bursa Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Hasan Alkoçlar katıldılar. Söz faslının sonunda merasimle 2 milyon 800 bin liralık ikraz, çek olarak takdim edildi-

Hikâyenin başı

İkrazın temelini teşkil eden Türk lirası meblağ, amerikan buğdayı ile diğer amerikan zirai emtiasının Türkiyedeki satışından meydana gelmiştir.

Bundan bir müddet evvel ise Türk Maliyesiyle A. İ. D. teşkilâtı arasında bir anlaşma yapıldı ve bu meblağın Türkiyenin sınai kalkınmasına hasredilmesi karar altına alındı. Ne var ki Sınai Tesislerinin kurulacağı araziyi bulmak güç oluyordu. Arsa spekülatörlerinin elinde bulunan arazileri almanın pek imkânı yoktu. Üstelik alınacak yerin suyu, elektriği ve her türlü modern vasıtası olan bir yer olması arzulanıyordu.

İşin bir başka cephesi gerekli tetkikatın yapılması oldu. 1960 yazında, A. İ. D. den sağlanan teknik yardımla Amerikadan bir Müşavir Mühendis firması Türkiyeye geldi ve incelemelerde bulundu. Böyle bir teşebbüs için namzet pilot projeler tespit edildi. Bu pilot projeler Adapazarı - İstanbul, Adana - Mersin ve Zonguldak bölgeleriydi. Gel gör ki hemen tatbikatına girişilmesi gereken rapor lüzumsuz kırtasiyecilik yüzünden 17 ay dolaştı durdu ve nihayet Şubat 1962 de Maliye Bakanlığına intikal edebildi.

Maliye Bakanlığındaki tetkik de hayli uzun sürdü. Evvelâ komisyonlar rapor hakkındaki mütalâalarını sayfalar dolusu serdettiler. Sonra mesele Devlet Plânlama Teşkilâtına intikal etti. İş, bundan sonra süratlendi. Planlama Teşkilâtı meseleyi İmar ve İskân Bakanlığıyla, Siyasal Bilgiler Şehircilik Enstitüsüyle ve Odalar birlikleriyle görüştü. Fikirler aldı ve sonra bir Sanayi Sitesinin kurulmasını prensip olarak karara bağladı.

İşin asıl zor tarafı bundan sonra ortaya çıktı. Şimdi de arazi bulunmuyordu. Bursa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği işte işin bu kısmında üstünlüğü ele aldı. Evsafa uygun arazi bulundu ve iş finansmana kaldı.

Bitirdiğimiz haftanın ortasında Sanayi Bakanlığında yapılan toplantıda işte bu hayırlı teşebbüsün ilk adımı atılmış oldu.

Haftanın sonunda bir Maliye Bakanlığı yetkilisi, pilot projede Bursanın seçilişiyle ilgili olarak şunları mütebessim bir ifade ile söyledi:

"— Bursayı seçtik, zira bu şehir gerek halihazırdaki endüstri faaliyetleri ve gerekse ulaştırma imkanları bakımından elimizdeki namzet projeye en uygun olanıdır."

A.B.D.

Kennedy ve sosyalizm

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı John Kennedy, halen bir takım zorluklarla karşıkarşıya kalmış bulunmaktadır. Beyaz Saraya geldiği günden beri Amerikan Kongresinde bir yandan serbest Cumhuriyetçiler blokunun, öte yandan güney bölgelerinin muhafazakâr Demokratlarının devamlı muhalefetiyle karşılaşan Kennedy'nin, seçmenlerini ikna ederek böylece kendi arzusuna uygun bir Kongre kurabilmesi için ikibuçuk ayı kalmıştır. Aslında genç Başkan, savunma bütçesiyle dış yardım konusundaki kanun tasarılarını Kongrenin tasvibinden geçirmeye muvaffak olabilmiştir ama, bu son kanun tasarısının, yabancı ülkelere yardım günü gelip çatınca, yeni tenkidlere hedef olacağından hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Amerikan Kongresi, Başkan Kennedy'nin temsil ettiği düşüncelere daima muhalefet etmiştir. Kongre,, Başkanın daha fazla kaynak temini veya federal iktidarın yetkilerinin arttırılması konusundaki taleplerine karşıdır. Ayrıca zirai programı, şehir işleriyle ilgili bir teşkilâtın kurulması ve yaşlı kimselere yapılacak sağlık yardımlarıyla ilgili projeleri hep geri atılmıştır. Hele bu son tasarı, Amerikan Kongresinde, kıyametlerin kopmasına sebep olmuştur. Zira Kennedy, 65 yaşını aşmış Amerikan vatandaşlarının, bütün sağlık hizmetlerinden parasız olarak faydalanmalarını teklif etmiştir. Bunu Kennedy'nin "tıbbın sosyalleştirilmesi" konusunda öteden beri bilinen niyetlerine bağlıyan muhafazakarlar, Kennedy'ye isyan bayrağını açmışlardır. Muhafazakârlar, Başkan Kennedy'yi Amerikan toplumu üzerinde "sosyalistçe" bir nüfuz tesis etmeye kalkışmakla itham etmektedirler. Parlâmentonun tatil devresi yaklaştıkça, Kennedy'ye karşı hücumlar şiddetini daha da arttırmaktadır. Aşırı sağ eğilimli Cumhuriyetçilerin önderi Barry Goldwater, Kennedy'de bir "iktidar hırsı" olduğunu iddia etmektedir. Arizonalı bu Cumhuriyetçi senatörü bir başka senatör takip etmiştir. Jacob Jevitson ise Kennedy'yi açıkça korkaklıkla suçlandırmakta ve onda vergileri indirecek cesaretin olmadığını söylemektedir.

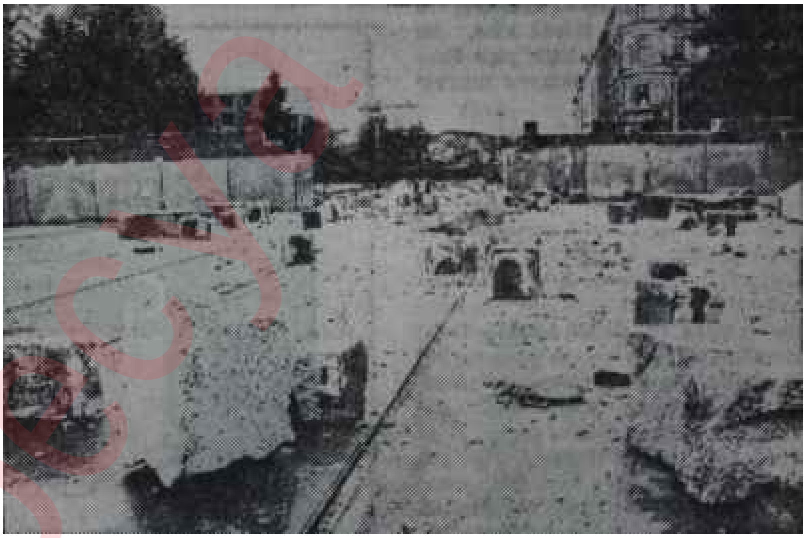
Beyaz Sarayın dış politikası da tenkidlerden uzak değildir. New York Valisi Nelson Rockfeller ve Amerikan Senatosundaki Cumhuriyetçi azınlığın lideri Everett Dirksen, Başkan Kennedy'yi, "Memlekette güvenliğini tehlikeye sokan bir takım tâvizler vermekle" itham etmektedirler. Amerikanın bilhassa Cenevre Silâhsızlanma Konferansındaki tutumu, muhafazakarlar tarafından tenkidlere uğramaktadır. Zira hükümetin teminatına rağmen, Amerikalıların çoğunluğu, hükümetlerinin en sonunda bıkarak, Sovyetlerin nükleer denemelerin durdurulmasıyla ilgili tezlerine iltihak edeceğine inanmaktadır.

Başkan Kennedy, Eylül ayında yapılacak seçimler için, Cumhuriyetçilerin büyük ümitler beslediği 15 mıntıkada seçim propagandası faaliyetine yakında başlıyacaktır. İktidardaki Demokratların kendi aralarındaki iç anlaşmazlıklardan da faydalanacakları umulan Cumhuriyetçiler, gelecek Başkanlık devresinde Kennedy'yi Lincoln'ün evinden uzaklaştıracaklarını ümid etmektedirler. Başkan Kennedy'ye karşı Nixon'un adı pek geçmemektedir. Cumhuriyetçiler kesiminde yıpranmış Nixon'un yerine daha başka isimler akla gelmektedir. Senatör Barry Goldwater kendisini şanslı görenler arasındadır. Aslında Golwater'in şansı da bütün bütüne yok değildir. Fakat şimdilerde Amerikada Başkanlık için bir başka adaydan bahsedilmektedir. Bu "coming man"ın adı, George Romney'dir. "Rambler" Otomobil fabrikalarının eski direktörü olan Romney, Amerikada milyonlarca insanın kalbinden silinmeyen Eisenhower'in de desteğini sağlamış durumdadır.

Berlin

Uzaya mı, duvara mı?

Bitirdiğimiz haftanın başlarında birgün Doğu ve Batı Berlini ayıran duvarın üzerinden henüz soğumaya yüz tutmuş genç bir çocuk cesedi kaldırılırken, yoldan geçen Batı Berlinliler merakla durup baktılar ve Sovyetlerin merhamet bilmez katı yürekliliğini bir kere daha lanetlediler. Zira ceset Peter Fechter adındaki bir Doğu Alman gencine aitti. Fechter, Doğudan Batıya iltica ederken Doğu Alman halk polisi tarafından görülmüş ve tam duvarı aşmak üzere iken sırtından vurulup duvarın üzerine düşmüştü. Ağır yaralı olmasına rağmen kurtarılması pekala mümkün olan Fechter, bir saat müddetle Berlin Duvarının üzerinde ve Sovyet askerlerinin gözlerinin önünde çan çekişti. Kendisiyle ilgilenen olmadı ve Fechter kan kaybından ölüp gitti. Batı Berlin polisi, Fechter'in cesedini soğumaya yüz tuttuğu bir sırada görüp kaldırdı.

Berlinde yıkılmış bir utanç duvarı
Darısı diğerlerinin başına

Fechter'in trajik ölümü, bitirdiğimiz hafta içinde Berlin meselesini bir kere daha milletlerarası politika alanında birinci derecede bir mesela haline getirdi. Berlin halkı bu trajik ölümün sorumlularını lanetlemek için elinden geleni ardına koymadı.

Peter Fechter'in ölümü, tam Sovyet uzay adamlarının yaptıkları, ziyadesiyle spektaküler "çifte uzay uçuşları"nın hemen sonrasına tesadüf etmişti. Onun için, itibarlı Philadelphia lnquirer gazetesinin belirttiği gi-

bi "İnsan, gözlerini nereye çevireceğini şaşırmaktadır: Uzaya mı, yoksa Berten Duvarına mı?"

Fakat geçtiğimiz hafta içinde gözler herhalde uzaydan çok Berlin Duvarına çevrilmiş olmalıdır. Peter Fechter'in komünist polis tarafından katledilerek ölüme terkedilmesi bilhassa Berlinde derin tepkiler yarattı. Batı Berlin halkı bu olay karşısındaki haklı hırçınlığını, İngiliz kesimindeki Sovyet Savaş Anıtına giden Sovyet askerlerini taşlamakla belli etti. Pazartesi günü Berlin Duvarı boyunca yapılan nümayişlerde Sovyet askerleri yuhalanıp taşlandı ve halk, "kaatiller!" diye bağırdı. Batı Berlin polisi bu nümayişlere mâni olmak isteyince, bu defa polis ile halk birbirine girdi. Salı günü Sovyetlerin geçtikleri "Checkpoint Charlie" noktasında biriken 5000 kadar Batı Berlinli, "duvar yıkılmalıdır!" diye bağırdılar. Batı Berlin polisi, halkı Duvarın iki blok ötesine sürdü. Sürdü ama, bu bir fayda sağlamadı, halk yine Sovyet otomobillerini taşlamaya muvaffak oldu.

Yılan hikâyesi

Berlinde devam eden bu olaylar tabiatiyle Sovyetler kesiminde de dikkatle izlendi. Berlin duvarcısı sakallı Ullbricht, Moskovaya gitti ve Krutçef ile görüştü. Ancak, bu görüşmelerde Ullbricht'in her zamankinden daha ısrarlı bir şekilde, Doğu Almanya Cumhuriyetiyle ayrı bir barış andlaşması imzalanması hususu üzerinde durduğu sanılmaktadır. Nitekim son uzay adamları için Kızıl Meydanda yapılan törende Krutçef, "Doğu Almanya ile ayrı bir barış andlaşması imzalanacağı"nı bildirdi. Sovyetlerin bu konuda şimdiye kadar pak kararlı olmadıkları, Batılı müşahitlerin gözünden kaçmadı. Fakat, Berlin Duvarı dolayısiyle vukubulan son olaylar Kremlini harekete geçirdi ve haftanın ortasında çarşamba günü Sovyetlerin resmi Tass Ajansı "Berlindeki Sovyet kumandanlığının lâğvedildiği"ni açıkladı. Bunun, Doğu Almanyanın "De Jure" tanınmasını sağlıyacak olan ayrı bir barış andlaşması için fiili bir kademe okluğundan hiç kimse şüphe etmemektedir.

Sovyetlerin Berlindeki kumandanlıklarını lağvetmeleri, Berlindeki İngiliz, Amerikan ve Fransız kumandanlarının, Sovyet Kumandanını Berlindeki son durumu görüşmek üzere "dörtlü" bir toplantıya davet etmelerinden hemen sonra vukubulmuştur. Sovyet Kumandanının, Batılı kumandanların Berlinde yüksek kademede askeri bir toplantı teklifini reddetmesi üzerine, "Washington'da bir süreden beri kesilmiş olan diplomatik temaslar yeniden başladı. Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Sovyetlerin Washington Büyükelçisi Anatole Dobrynin ile bir görüşme yaptı ve kendisini, Berlindeki Sovyet ve Batılı kumandanlar arasında bir toplantı yapılmasına ikna etmeye çalıştı. Anlaşılan Sovyetler, Berlindeki kumandanlıklarını lâğvetmekle, Batılıların bu konudaki taleplerini de önlemiş olmaktadırlar.

Fakat asıl mesele, kumandanlığın lağvı ile Sovyetlerin Berlindeki dörtlü idareye resmen son vermiş olmalarıdır. Gerçekten bu karar, Batılı müşahitler tarafından "Berlindeki dörtlü idarenin tek taraflı, fakat resmi cenaze merasimi" olarak vasıflandınlmaktadır. Esasen Sovyetlerin bu konuda yayınladıkları tebliğde de bu hususa dokunulmakta ve "Batılıların ayrı hareket etmeleri yüzünden dörtlü komutanlığın 1948'den beri mevcut olmadığı herkesce kabul edildiği hâlde, Batılı komutanlar bunun hâlâ mevcut olduğu hissini vermek istiyorlar" denilmektedir. Batılı müşahitler, Sovyetlerin bu kararının ne Batılıların Berlindeki haklarında, ne de bu şehrin dörtlü statüsünde herhangi bir değişiklik yapabileceği fikrindedirler. Ancak muhakkak olan, Sovyetlerin, Berlinde mevcut gerginliği daha da arttırdıklarıdır. Sovyet kararı herhalde askeri ulaştırma işlerinde yeni meseleler ortaya çıkaracak, buna karşılık, hava koridorları meselesinde herhangi bir güçlük doğurmayacaktır. Fakat Berlin meselesi de "yılan hikâyesi" halinde sürüp gitmekte devam edecektir.

Tüneller

Hasret kavuşturan tünel

Evvelki haftanın ortasında Sovyet feza adamları Nikolayef ve Popoviç, yeryüzünden 200 -250 kilometre yükseklerde dönüp dururlarken Avrupa lotasının güneyi ile batısını birbirinden ayıran Alp silsilesinin en yüksek tepelerinden birisi olan Mont Blanc tepesinin altında, toprak yüzeyinden 3500 metre derinde, Fransız ve İtalyan işçileri şampanyalar patlatıyor, birbirlerine en iyi kalite milli şaraplarını ikram ediyor, sarmaşdolaş ve çakırkeyf bir hâlde eğleniyorlardı. Yeraltındaki bu cümbüş, Sovyetlerin feza yarışında kazandıkları yeni hamlenin kutlanması amacıyla tertiplenmiş değildi!. Avrupalılar, kendilerine geçit vermeyen 4807 metre yüksekliğindeki Mont Blanc'ı nihayet yendikleri için bayram ediyorlardı.

Gerçekten, asırlarca Mont Blanc ve etrafında uzanan dağlar İtalyayla Fransayı olduğu kadar, İsviçreyle İtalyayı da birbirinden ayırmış, bilhassa son yüzyılda motorlu araçların ve trenlerin çok uzun yollardan dolaştırılmasına sebep olmuştur. Kış aylarında Mont Blanc çevresindeki yüksek ve sarp geçitler çok kere kar ve çığlarla kapandığından, bu üç komşu memleket arasındaki yolların çok uzamasına, hattâ bu yüzden birçok kazalara, insanların hayatlarını kaybetmelerine sebep olmuştur. Eskiden okul kitaplarında, çocuklara hayvan sevgisini aşılamak amacıyla, boynunda küçük bir tahta fıçı taşıyan iriyarı köpek resimleri yayınlanırdı. Bu köpekler, Mont Blanc tepesinin ender geçit verdiği yerlerden birisi olan Sen Bernard geçidinde kış aylarında sık sık tipiden yolunu şaşırıp kaybolan yolcuları koklayarak bulduktan sonra, onlara boyunlarında taşıdıkları konyak dolu fıçıyı ikram ederek soğuktan donmalarını önlemek üzere özel eğitime tabi tutulurlardı. Bunlar, hayvanların, sırasında insanlara yardım konusunda bazen ne kadar faydalı olabileceğini gösteren' Örneklerdir.

Gerçi son zamanlarda teknik imkanların muazzam gelişmesi ve daimi bakım yapılması sayesinde bu geçitler eskisinden çok daha güvenli ve sürekli bir hale konulduysa da, Avrupanın gündengüne hızla artan motorlu taşıtlar hacmi ve muazzam trafik akımına cevap verecek durumda değildir. İşte bu durumu önceden kestiren Fransa ve İtalyanlardan meydana gelen bir müteşebbis grup, ilgili hükümetleri ikaz ederek bir plan ortaya koydu. Tünel muazzam ilk yatırımları ve uzun bir inşaat süresini gerektiriyorduysa da, neticede elde edilecek faydaların büyüklüğü düşünülünce, işin çok cazip bir teşebbüs olduğu hemen görülüyordu.

Üçbucuk yıldanberi kazılmakta olan tünele 15 milyar franklık bir masraf yapılmıştır. Bu para sâdece kayaların oyulması suretiyle tünelin açılmasını sağlamak için harcanmıştır. Yoksa sipsivri kayalardan ibaret tünel duvarlarının betonla kaplanması, çökmeğe müsait yerlerin takviyesi, sular akan yerlerin sızdırmaz hâle getirilmesi, zemine asfalt yol yapılması, elektrik lâmbalarının, otomatik trafik işaretlerinin yerlerine konulması ve hepsinden önemlisi, motorlu taşıtlardan çıkarak tünel boyunca yayılacak zehirli gazlardan temizlenmesini sağlayacak bir havalandırma sisteminin kurulması maksadıyla bu paraya daha birçok milyarların ekleneceğini ve işlerin 1964 ilkbaharından önce tamamlanamıyacağını tahmin etmek zor değildir.

En büyük tünel

Fransayla İtalyayı en kestirme yoldan birbirine bağlayan bu tünel 11 bin 600 metre 'uzunluğunda ve takriben 12 metre çapındadır. Fransa tarafındaki girişte yüksekliği denizden 1200 metre, buna karşı İtalya yönündeki ağzı ise 1380 metredir. Buna göre tünel içindeki yolun eğiminin % 1,5 civarında olacağı beklenebilirse de, tünelin projelerini hazırlayan mühendisler bazı hususları gözönünde tutarak bu eğimi değiştirmişlerdir.

Son şekle göre tünel, Fransa yönünleki ağzına 8 kilometre mesafedeki bir noktadan itibaren Fransa tarafına % 3, İtalya yönüne ise % 2,5 eğimle inmektedir. Böyle yapılmasının sebebi, tünelin inşasında ve işletilmesi sırasında ortaya çıkacak bazı güçlükleri yenebilmektir.

Önce, tünel açılırken çıkan toprağın ve kayaların parçalanmasından hasıl olan molozların tünelden dışarı atılması, böylece daha kolay ve az masraflı olmaktadır. Sonra tünelin, içersinden geçtiği arazinin sızdırdığı suları toplayarak tünelden dışarı akıtmak böylece çok kolaylaşmıştır. Bu kadar uzun ve büyük kesitli bir tünelde adeta bir dereyi andıracak miktarda su toplanmaktadır. Yine, tünelde birikecek motorlu araçların egzos gazlarının tünelin içersine kompresörler ve basınçlı borularla sevkedilen taze hava yardımıyla dışarı atılması bu yüzden kolay olacaktır.

Mont Blanc tüneli bugün dünyanın en büyük karayolu tüneli olarak, tanınmakta ve sağladığı faydalar bakımından önem taşımaktadır. Belirtildiğine göre, bu sayede bir yılda tünelden geçecek 300 bin taşıtın ortalama 100'er kilometre mesafe kazanacağı hesaplanmıştır. Taşıtların bu avantaja karşılık ödeyecekleri nisbeten ufak bir ücretle büyük paraların toplanacağı umulmaktadır. Arabalar tünelden saatte 40 - 60 kilometre gibi büyükçe bir hızla geçeceklerinden, arabaların tünel içinde arıza yapmazı halinde bunların ana yoldan çekilerek özel bir park yerinde tamir edilebilmeleri veya bir garaja alınabilmeleri dahi düşünülmüştür. Hattâ bu arıza anında otomobil yolcularının egzos gazlarından müteessir olmamalarını sağlayacak, özel surette havalandırılan hücreler konulmuştur.

Bir karşılaştırma

Türkiyede şimdiye kadar inşa edilen karayolu tünelleri, daha çok kısa tüneller olmaları yüzünden, Mont Blanc tüneliyle mukayese edilebilecek çapta değildirler. Bir zamanlar Bolu dağının aşılması maksadıyla bir karayolu tüneli açılması düşünülmüşse de, pek isabetli bir görüşle, bundan vazgeçilmiştir. Genel olarak, tabiî şartların imkan verdiği bütün hâllerde tünelden kaçınmak gerektir. Bilhassa jeolojik teşekkülü bakımından yeknesaklık göstermeyen, çatlaklar ve çöküntülerle dolu zeminlerde tünelin inşası ve idamesi güç ve masraflıdır. Şimdiye kadar memleketimizde birçok defa böyle durumlarla karşılaşılmıştır. İnşasını müteakip tünelleri çöken Sarıyar ve Kesikköprü barajları ile, inşası hem geciken, hem pahalılaşan Elâzığdaki Hazar tüneli bunlara misâldir.

K İ T A P L A R

İnsanlığın Durumu

(Andre Malraux'nun Goncourt kazanmış romanı, çeviren Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul 1962, 400 kuruş)

Halen Fransanın Kültür Bakanı bulunan Andre Malraux, türk okuyucularınca bir ölçüde yakından tanınan ve serilen, bir ölçüde de hiç tanınmayan büyük bir yazardır. Günümüzün en büyük yazar ve düşünürlerinden biri olan Malraux, 1933 yılında "La Condition Humaine" adlı dev romanını yazdı. Eser, Goncourt armağanını kazandıktan kısa bir süre sonra Nasuhi Baydar tarafından türkçeye çevrilerek Ulus gazetesinde tefrika edildi, sonra da kitap halinde çıktı. Roman, o yılların hemen en çok beğenilen ve aranılan eserlerinden biri oldu.

Derken Türkiyeye devr-i demokrasi geldi. Polis rejimi baskısını arttırdı, dar kafalı bir takım adamların himmet ve gayretiyle Nasuhi Baydarın "İnsanlığın Hali" adlı çevirisi de yasak kitaplar listesine ithal edildi. Halkevleri kitaplıklarımın, okul kitaplıklarının bu çok aranan ve okunan kitabı kayıplara karıştı. Dünyaca tutulmuş, kitaplıkların baş köşesini işgal etmiş olan eser türk okuyucularından saklandı. Zira o günkü idareciler faşizme mütemayildiler ve fikir hürriyetine saygı gösteremiyorlardı. Malraux'ya hemen damgayı vurdular: Komünist!

Gerçekten, o yıllarda Malraux Çinden dönmüş, İspanya iç savaşına katılmıştı. Sonra İkinci Dünya savaşı çıktı, Fransa almanlar tarafından işgal edildi. Malraux bu sırada Fransız İç Mukavemet Hareketi saflarında görülür, Fransanın alman işgalinden kurtulması savaşında canını feda edercesine çalışan bu büyük fikir ve sanat adamı, Fransanın düşman işgalinden kurtulmasından sonra yeniden sanat çalışmalarına, arkeolojik araştırmalara daldı. Sanatın ve ilmin dışında hiç bir ihtirası yoktu. Taa ki, Fransa savaş sonunda bilhassa Cezayir konusunda bir çıkmaza grip de, Gizli Ordu adı altında Fransa içinde bir takım faşist hareketler başgösterdiğinde, General De Gaulle, Kurtuluş Savaşındaki eski silah arkadaşını göreve çağırdı. Malraux, De Gaulle kabinesinde görev aldı ve Fransız Kültür Bakanlığına getirildi.

Malraux'nun ünlü romanı "La Condition Humain" de, aradan otuz yıla yakın zaman geçtikten sonra Türkiyede yeniden yasak kitaplar listesinden çıkarıldı. Önce İnkılap Kitabevi, 1961 yılında, Nasuhi Baydar çevirisini yine "İnsanlığın Hali" adıyla piyasaya çıkardı. Oldukça eski bir dille yapılmış olan bu çeviri halen beş lira fiyatla satılmaktadır. Varlık Yayınevi ise, son yıllarda dilimize en titiz ve başarılı çevirileri veren Samih Tiryakioğluna aynı kitabı çevirtti ve geçenlerde bastırıp piyasaya çıkarttı. Tiryakioğlu, "La Condition Humaine"i, "İnsanlığın Durumu" şeklinde dilimize çevirdi.

"İnsanlığın Durumu", 1927 yılı Çinini ve Şanghay şehrini anlatmak" tadır. O yıllarda Çin bîr büyük kargaşalık içindedir. General Çankayşek, Çin komünistleriyle birleşmiş, vatanını kurtarma savaşındadır. Çin üstünde türlü menfaatler çarpışmaktadır. İngilizler, fransızlar, amerikalılar, almanlar ve daha dünyan n türlü türlü sömürücü milletleri, Çinde türlü dalavereler çevirmekte, kurtuluş savaşı içindeki orduları türlü müşküllere uğratmaktadırlar. Ama artık Çankayşek adım adım ilerlemekte, Şanghay şehrine doğru yürümektedir. Bu sırada Şanghay şehrindeki gizli yeraltı teşkilâtı bir isyan hazırlar. Öyle bir isyan ki, canını dişine takan bir avuç idealist, şehirdeki son mukavemet yuvalarım da susturacak ve memleketi kurtarmaya gelecek kurtuluş ordusuna şehri teslim edecektir. Ülkücü Kyoto, babası profesör Gisor, ihtilâlci rus Katov, Çen bu ihtilali hazırlayanlardır. Ayaklanma başarılı olur. Genç Çen ömründe ilk defa bir adam öldürür. Komitenin oradaki beyni olan Kyoto, olmayacak işler başarır. Şehir, ihtilal komitelerinin hakimiyetine geçer Ama General Çankayşek de artık o günlerde, yurdun kurtuluş savaşında anlaştığı Çin komünistleriyle arayı bozmak niyetindedir. Moskovadan emir alan Çin Komünist Partisi idarecileri ise, Moskova emrinde birer kukladan başka birşey değildirler. Şanghay şehrini ele geçiren Kyoto, idaresindeki komiteye, Komünist Partisi, ellerindeki silahları Çankayşeke teslim etmesini bildirir. Halbuki Kyoto bilmektedir ki, Çankayşek, Çinin zengin tüccarına ve yabancı ülkelerin iş adamlarına kiralanmıştır. Bu durumda ilk yapacağı şey, Şanghay şehrindeki idealistleri temizlemek olacaktır. Direnirler, silahlarını teslim etmek istemezler. Ama Çankayşekin kiralık askerleri bunları feci şekilde bastırırlar. Kyoto siyanür içerek intihar eder, Çankayşeke suikast hazırlayan, birincisinde başarı kazanamayan, ikincisinde ise Çankayşeki öldüremeyen Çen ölür. Bunların yardımcılarından bir kısmı kaçar, bir kısmı kurşunlanır ve harekât bastırılır. Çin yeniden bir karanlık devre girmektedir. Kyotonun babası, oğlunun intiharından son derece üzgün, Kobe Üniversitesindeki kürsüsüne döner, yeni hareketlerin mayasını atmaya başlar. Kyotonun alman asıllı genç ve ihtilâlci karısı ise, kocasının intikamını alabilmek için Moskovaya politika eğitimi görmeğe gider.

"La Condition Humaine", Çinin sadece 1927'deki durumunu değil, bugünkü durumunu bile o günlerden görerek yazılmış bir romandır. Malraux, büyük bir yazar olarak, insanların ruh hallerini öylesine derinlemesine tahlil etmiştir ki şaşmamak mümkün değildir.

Kapalı Mutluluk

(Coşkun Zenginin dünya çapında 20 den fazla şairden yaptığı çevirileri toplayan antoloji. Ataç Yayınları 32, İstanbul 1962, Ekin Basımevi, 62 sayfa 200 kuruş)

Coşkun Zengin şairdir ama, adı sanı pek tanınmayan şairlerden biri. Galiba tam adı da Coşkun Zengingönüldür. Şiirlerinde ve çevirilerinde bu adı kısaltıyor. Ataç Yayınları arasında yer alan "Kapalı Mutluluk" adlı kitabı, Zenginin kendi şiirlerini değil de, çeviri şiirlerini topluyor. Walt Whitman, Boris Pasternak, Ezra Pound, Bulend El - Haydari, Wilfrid W. Gibson, D. H. Lawrence, Robert L. Stevenson, T. S. Elliot, Allan Poe, Han yong - un, Fujitomi Yasuo gibi adı az çok bilinen şairlerle, daha Türkiyede hiç tanınmamış bazı şairlerin şiirlerini dilimize İngilizceden çeviren Zengin, oldukça başarılı bir çevirmen. Hatta kitaba bir önsöz yazmış olan Şükran Kurdakulun görüşüne katılıp Zengin için, çevirdiği şiirleri yeniden yazan şair demek bile mümkün. Sabahattin Eyüboğlu, Melih Cevdet, Orhan Veli, Oktay Rıfat, Can Yücel gibi gerçekten iyi çeviricilerin yanında rahatça yer alabilecek bir şaire benzeyen Coşkun Zenginden bir çeviri örneği verelim: Elliot'un "Oyulmuş Adamın Türküsü" şiirinin son bölümü: "Bırakma beni yakınına yıldım yenilgiden - Bırakma uzak tut beni artık - Bu son buluşma mıydı - değil - Ölümün ülkesidir kep güneşe gizlenen."

K A D I N

Ankara

Siyasi faaliyet

Siyah saçlı genç kadın neşe içinde odaya girdi ve büyük bir masanın Etrafında toplanmış bulunan arkadaşlarını selamladıktan sonra mutlu bir sesle :

"— Nihayet işlerimi düzenledim. Bir hafta için İstanbula gidebileceğim" dedi.

Genç kadının niyeti, bir haftayı Boğaziçinde, denizle başbaşa geçirmek, iyice dinlenmekti. Arkadaşları sessiz birbirlerine baktılar. Siyah saçlı genç kadın sustu, gülümsedi ve:

"— Tabii, asıl mesele de kuruldan izin almak" diye ekledi.

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde Ankarada, Karanfil sokaktaki C. H. P. Genel Merkez binasında, Kadın Kollan Merkez Yönetim Kurulunda geçiyordu. Leylâ Çambel o gün, istediği izni kuruldan kopardı ama, ne yazık ki bu kısa tatilde denizle başbaşa kalamıyacaktı. Zira, İstanbuldaki ilçe kongrelerini izleyip rapor hazırlamakla görevlendirilmişti. Kendisinden önce de üyelerden Muzaffer Antabelli, Namıka Calıkoğlu, Saadet Sümer de aynı şekilde ödevli tatillere gitmişlerdi.

Başkentte bütün kadın derneklerinin tatile girdikleri bir devrede C. H. P. Kadın Kolları kesif bir faaliyet gösteriyorlardı. Bunaltıcı sıcak günlerde büyük kongreye hazırlanmak üzere ilçe kongrelerini yapıyorlar, bu kongrelerde memleket meselelerine ve bazen de dayanamıyarak, henüz toplumda yerine oturamamış olan Türk Kadınının meselelerine dokunuyor, içlerini döküyor, dertlere çare arıyorlardı. Aynı faaliyet bütün vatan sathında görülüyordu. C.H. P. Kadın Kolları ilçe ve il kongrelerini tamamlamaya çalışıyorlardı. Merkez Kurulunun ise, bütün bu kongreleri izlemesi, Kadın Kollarını canlandırması gerekiyordu.

Bu sebeple üyeler birer ikişer, kongre bölgelerine dağıldılar. Her gittikleri yerde iyi ve kötü birçok gerçeklerle karşılaştılar. Ankaraya çok yakın bir ilçede, Ankaradan gelen partili erkekler kongre yapılan eve sokulmadılar, mesajlarını penceréden vermek zorunda kaldılar.

Bazı illerde Kadın Kolları üst kademeler tarafından küçümseniyor, hatta bazı yerlerde baltalanıyordu. Mutaassıp bilinen bazı bölgelerde ise Kadın Kolları gerçekten örnek bir çlışma yapıyordu. Fakat en ağır şartlar altında bile Türk Kadını siyasetle ilgiliydi. Dört duvar arasında oturmaya mahkûm da edilse, memleket meseleleri hakkında söz sahibi olmak istiyordu. Bu hal, üyeleri bir kere daha, Kadın Kollarının önemine inandırdı ve çalışmalara yeni bir şevk verdi.

C . H . P . Kadın Kolları elbette ki siyasi bir teşekküldür, fakat bunun yanında, bundan daha önemli bir ödevi, Atatürk ilkelerini bütün yurttaşlar ve özellikle kadınlar arasında yaymak ve Türk Devrimlerinin en büyüğü olan kadın devrimlerini millete sindirmektir. Geride bıraktığımız hafta içinde Ankarada, C. H. P. Kadın Kolları Altındağ ilçesi kongresinde ortaya yeni bir deyim atıldı ve C. H . P . Kadın Kolları "Atatürk Okulu" sıfatını kazandı.

Atatürk Okulları

Deyimi ortaya atan, C. H. P. Ordu milletvekili ve Merkez Yönetim Kurulu üyesi Ferda Güleydir. Ferda Güley, C. H. P Kadın Kollan Altındağ ilçesi kongresinde söz aldı ve üyeler tarafından şiddetle alkışlanan bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında Güley, Kadının toplumdaki yerini, değerini belirtti. Türk Kadınının tarihimizdeki rolünü anlattı, eski türklerde, Hakanın imzası yanında eşinin de imzası bulunmadan kararların muteber olmadığını açıkladı. Türk Kadınının çok eski tarihlerde bile siyasi hakkına sahip bulunduğunu belirten Güley, Türk Kadınının İstiklâl Savaşındaki kahramanca tutumuna da işaret ettikten sonra, onun, erkeğinin yanında daima bütün sorumlulukları paylaştığını ekmek dâvasını erkeğiyle beraber hallettiğini, en çetin işlere yüksünmeden koştuğunu hatırlattı.

Türkiyede bir altın devir olmuştur. Bu, Atatürk devridir. İşte bu devirde ödevlerini daima yerine getirmiş olan medeni Türk Kadınına bütün haklan tanınmıştır. C. H. P. Kadın Kollarının en kutsal ödevi, şimdi, bu hakları işler hâle getirmek, Atatürk ilkelerini yaymaktır. C. H. P. Kadın Kollarına kayıtlı olan her üye hem bir öğrencidir, hem de bir öğretmen.. Memleket meselelerini, altıokun ilkelerini, Atatürkçülüğü ve devrimlerimizle beraber bu devrimle-

C. H. P. li kadınlar İnönü ile
Lider ve yardımcıları

Yardım böyle yapılmaz

Jale CANDAN

Sessizlikte birden bir kadın sesi yükseldi:

"— Olmaz, böyle yardım olmaz!"

Olay, Tandoğan meydanındaki açıkhava sinemasında geçiyordu. Beyaz perdede seyrettiğimiz manzara gerçekten de iç ezici, isyan ettirici idi. Ön plânda görülen erkek ve kadınlar, arka plânda görülen, fakat iyice seçilebilen mahzun bakışlı çocuklara 23 Nisan bayramı münasebetiyle hediyeler dağıtıyorlar ve paketleri, boy boy askılara asılmış şık elbiseleri elden ele geçirdikten sonra boynu bükük, yoksul yeni sahiplerine teslim ediyorlardı.

Filmdeki olay, geçen 23 Nisana aitti. Hayırsever birkaç yurttaşımızın iyi hareketleri, bayrama ait birçok başka olaylar yanında bir haber filminde yer almıştı. Spiker, hayırsever yurttaşlarımızla yardım gören yoksul çocukları seyircilere tanıtmayı da ihmal etmedi ve duygulara hitap eden bir konuşma yaptı.

Tardıma muhtaç çocuğu giydirmek, yedirmek ve yetiştirmek, hiç şüphe yok ki hem devlete, hem topluma düşen kaçınılmaz bir ödevdir. Fakat zaten pek yetersiz şekilde yerine getirdiğimiz bir ödevi bir atıfet olarak göstermek, yardım gören çocukların, hediyeleri alırken, resimlerini çekmek, hele bu yavrucakları bir haber filminde aylarca teşhir etmek affedilmez bir hatadır ve kimsenin bunu yapmağa hakkı yoktur.. Filme alınan çocukların yüzlerine bakmak, zaten hatayı anlamak için kafidir.

Çocuklara aşağılık duygusu veren böyle bir yardımın faydadan çok zarar getireceği su götürmez bir gerçek olup, bu gibi teşhirlerden sakınmak, yardımın ilk kaidesidir. Vaktiyle Türk Kadınlar Birliği, bu konuyla ilgili bir kampanya açmıştı. Ondan sonradır ki sıra sıra dizilmiş, yeni elbiseli, ayakkabılı, ağlar yüzlü çocuk fotoğrafı seyretmekten kurtulmuştuk. Bu, yerinde bir karardı. Bunu unutmamak gerekir. Yardım etmek, sanıldığı gibi basit bir iş değildir. Batıda bunun okullarını açmışlar, bu işi de sisteme, bilgiye, araştırmaya bağlamışlar. Bu okullar sosyal hemşireler yetiştiriyor ve yardımın, yardım edenin bir tatmin mekanizması şeklinde işleyip zararlı hale gelmesini önlüyor. Gönüllü yardımcılar da bu işi ciddiye alıyorlar. Bu işte hiç olmazsa kendi kendilerini yetiştiriyor, okuyor, kısa kurslara devam ediyorlar. Medeni bir toplumda sosyal hizmetlerin devlet tarafından ele alınması, fakat halk tarafından desteklenip yürütülmesi prensibi esastır. Dernekler, yardım teşekkülleri tam bir hürriyet içinde çalışır, fakat tespit edilmiş ihtiyaçlara hizmet ederler. Bu, emeklerin, iyi niyete rağmen heba olup gitmesini ve gelişigüzel, düşüncesiz hareketleri önler. Memleketimizde de bu alanda, henüz semeresini vermiyen, bazı hayırlı adımlar atılmış ve Sosyal Hizmetler Enstitüsünün çabası ile büyük şehirlerimizde Koordinasyon kurulları kurulmuş ve "gönüllü büroları"nın açılması için de teşebbüse geçilmiştir. Koordinasyon, Kurulları, dernekler arasında işbirliğini sağlıyacak ve yardımın faydalı yerlere ve bir sistem içinde yapılmasına önayak olacaktır. Çoğu zaman tekrar edildiği gibi, fazla dernek mahzurlu değildir, önemli olan, bu derneklerin faydalı yollarda çalışıp, bu çalışmaları bir noktada birleştirebilmeleridir. Bu, derneklerin hürriyetini zedelemiyecek, bilâkis, başarı şanslarını arttıracaktır. Gönüllü bürolarının amacı ise gönüllü olarak çalışmak isteyen yurttaşları, çalışmak istedikleri konuda yetiştirmek ve memlekete faydalı kılmaktır. Böylece, haftada bir tek saat verilerek bile toplama faydalı bir iş yapmak mümkün olacaktır. İyi bir sistem, iyi niyet kadar önemlidir.

rin en önemlisi olan kadın devrimlerini öğrenecek ve çevresinde, ittiği her yerde, hiç yılmadan bunları tekrar edecektir.

Ferda Güley, bir Atatürk Okulunda ilk dersi verdi ve devrimlerimizin son merhalesi olan demokrasiyi elle tutulur misallerle anlattı, diktatör idarenin bir karanlık odaya benzediğini söyledi.

Dersin ikinci bölümünü "Halkçılık" ilkesinin iştahı teşkil etti. Hatip konuyu aynı üslûp içinde açtı ve yeni sosyalistlerin görüşüyle Atatürkün sosyalizmi arasındaki farkı belirtti. Altındağlı üyeler Atatürkün halkçılığını yürekten alkışladılar.

Altındağ ilçesi kongresinde akademik safha kapanınca kadın hatipler söz aldılar ve günün siyasi olaylarına temas ederek, A. P. kongreleri hakkında ilgi çekici konuşmalar yaptılar. C. H. P. Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu Sekreteri Nevvare Gövsa, salonda bulunan bir arkadaşına, 27 Mayıs devriminden önce copla dayak yiyerek hapis yatmış olan Nesime Sungura af konusunda:

"— Siz onları affediyor musunuz?" diye sordu.

Üyeler coşmuşlardı. Zaman zaman A. P. lilere hep bir ağızdan cevaplar verildi, fakat küfür ve hakaret yerine nükte tercih edildi.

Moda

Saçlar uzuyor

Sonbahar modasında etek boyları üç santim kadar uzamıştır. Saçlar da biraz uzayacaktır. Büyük berberlerin önümüzdeki mevsim için ortaya attıkları bazı modeller gerçekten güç tatbik edilir modellerdir. Bunlar için söylenebilecek tek müşterek taraf, tiftikleme denilen içten kabartmanın azalması, buna mukabil saç boyunun uzamasıdır. Kabartma azalmış, fakat saçlar hacimlerinden fazla birşey kaybetmemişlerdir. Uzun zamandır kaybolan, tepede toplama saç tarzı da yeniden sahneye çıkmış ve birçok başlar böylece saçların arkadan veya yandan tepeye doğru toplanmasıyla, yeni bir görünüş kazanmıştır.

Geçe için enseyi kapatan ve kalın bir örgü halinde tepeye doğru çıkıp kaybolan saç modeli de çok rağbet kazanmıştır. Kulak hizasından iki -üç parmak kadar aşağıda biten, hafifçe kabartılmış ve bazen bir kurdele, bir fiyonkla tutulmuş düz ve sade görünüşlü saçların kadınlar tarafından tutulacağı ve modaya hakim olacağı tahmin edilmektedir.

T İ Y A T R O

Paris

Aktör - Yazar Billetdoux

Yeni Fransa tiyatro yazarları arasında, Robert Thomas gibi aktör olan, kendi oyunlarının başrollerini kendi oynayan biri daha var: François Billetdoux. Okuyucularımız gibi seyircilerimiz de onu, iki mevsim önce Ankarada, Oda Tiyatrosunda oynanmış olan "Şerefinize" -"Tchin-Tchin"- piyesiyle tanırlar.

Otuzbeş yaşında olan François Billetdoux, Charles Dullin'in tiyatro okulundan yetişmiş, Sinema Enstitüsünü bitirmiş, Fransız Radyolarında prodüktör, realizatör, program müdürü olarak çalışmış ve, "Şerefinize" ile meşhur olmadan, irili ufaklı bir hayli oyun ve roman yazmıştır. Şimdi Studio des Champs Elysees tiyatrosunda oynanmakta olan son oyunu "Va done chez Törpe" adını taşıyor.

Pariste mevsimin en ilgi çekici oyunlarından biri olduğunda herkesin birleştiği "Va done chez Törpe", Pirandello'yu hatırlatan bir fikir, daha doğrusu bir dâva oyunudur. Vaka, günümüzde, Orta Avrupada, halk demokrasisi nizamının hakim olduğu, eski küçük şehirlerden birinin yanıbaşında, bir misafirhanede geçiyor. Avrupanın dört bucağından, çeşit çeşit insanların dertlerini unutmağa, teselli bulmaya ve sonra canlarına kıymağa geldikleri bir misafirhane. Ama halk demokrasilerinde insanların öyle keyiflerinin istediği gibi canlarına kıymalarına - böylesine bir ferdiyetçiliğe- müsaade edilir mi hiç?! Polis müfettişi Karl Topfer, otomatik tabancalı adamlarıyla, hemen bu garip misafirhaneye gidecek, herkesin dizi dibinde ölmiye can attığı misafirhane sahibesi Ursula Maria Törpe'ü, hizmetçilerini ve her biri ayrı ayrı sebeplerle hayattan uzaklaşmak isteyen misafirlerini sorguya çekecektir. Kendine ve realist metodlarına pek güvenen bu hoyrat polis müfettişi ruh problemlerinin alelade polis vakaları gibi. sıkı bir soruşturmayla, zorla, tehditle çözülebileceğini sanmaktadır.

Gerçeğin hiç de öyle olmadığını çok çabuk öğrenecek ve bu garip davada, başkalarını sorguya çekmek isterken kendi kendisini sorguya çekmek, başkaları hakkında hüküm vermek, isterken, kendi kendisini mahkûm etmek zorunda kalacaktır: Tıpkı Shaw veya Claudel'de, Camus veya Sartre'da olduğu gibi... Oldukça karanlık bir işi aydınlığa çıkarmak için kollarını sıvayan zavallı polis müfettişi, mutluluğa ermek için paraya, sağlığa, parlak bir geleceğe, herşeye sahibolan, yalnız "yaşama arzusu" nu kaybetmiş bulunan bir avuç insanın iç dünyasına girdikçe, soruşturmayı "derinleştirdikçe", insanlar ve olaylar üzerindeki bütün bilgisinin tecrübesinin iflâs ettiğini görecek, kendisinin de durumlarını incelemeğe geldiği mutsuz insanlardan pek farkı kalmıyacaktır..

"Va done chez Törpe" madde, doktrin olarak herşeye sahibolan çağımız insanının ruhundaki boşluğu, güvensizliği, yalnızlığı ve umutsuzluğu -bir seri cana kıyma olayının polis metodlarıyla soruşturulması yoluyla-

"Va done chez Törpe" den bir sahne

Yazar aktör ve kahramanı

seyirciye -kuvvetle duyuran biraz garip, biraz esrarlı, biraz şaşırtıcı, bir hayli de buruk bir oyundur. Ama tıpkı "Şerefinize" de olduğu gibi, bu görünüş altında, beşeri gerçekleri sessizce ve ustalıkla dile getiren bir oyun....

Sahnedeki oyun

Billetdoux, oyununun baş erkek rolünü, Polis, Müfettişini, kendisi oynuyor. Karşısında, o garip misafirhane sahibesi Ursula Maria Törpe'ü de Katharina Renn, "Şerefinize"deki unutulmaz partöneri... İkisi o kadar iyi anlaşmışlar; kaynaşmışlar ki, bütün oyuna hakim olan diyalogları, öbür rollere de "ton"unu vermiş oluyor. Yazar - aktör, hantal görünüşlü çizgisi içinde, sinirli, dediğidedik ve çok canlı bir polis müffettişi tipi çiziyor. Katharina Renn ise, güzel ve tesirli bir sahne sesinden geniş ölçüde faydalanmasını bilerek, çok çekici ve son derece yumuşak bir oyun üslubuyla, ona tabantabana zıt karakteri vuzuhla canlandırıyor ve esere havasını kazandırıyor.

"Les Maxibules"

Marcel Ayme'nin yeni oyunu bu adı taşıyor ve Andre Barsacq'ın -sayısız olayları Jacques Noel'in çok orijinal tek dekoru içinde teksif eden- ustaca mizanseni, Jacques Dufilho'nun şaşırtıcı taklid kabiliyeti ve sıcak oyunu sayesinde Bouffes-Parisiennes Tiyatrosunu uzun ömürlü olabilecek yeni bir başarıya götürüyor.

Nurullah Ataçın "Aman Kasap" diye dilimize çevirdiği ve oynandığını göremediği "Lucienne et le Boucher"-si, tiyatrolarımızın piyes dolaplarında uyuyan "Clerambard"ı ve "La Tete des Autres"u ile seyircimizden çok tiyatrocularımızın tanımakla yetindiği Marcel Ayme, Fransızların en "tuzlu biberli" yazarlarındandır. Sahnelerimize çıkarılmasından bu derece sakınılması da o yüzdendir.

Ama "Les Maxibules"de öyle pek korkutacak, Ürkütecek bir şey yoktur. Marcel Ayme bu sefer sanayicileri ele almıştır. Genç yaşta babalarının fabrikasını işletmek zorunda kalan sanayici çocuklarının şımarıklıklarını ve kirli çamaşırlarını ortaya döküyor, o kadar. Araya temiz, hatta romantik bir aşk hikâyesi sıkıştırmayı da ihmal etmeyerek...

Oyunun bütün çekiciliği, başkalığı, yazarın sahneye çıkardığı bir suflör rolünde kendini gösteriyor: Ak-

törler rollerini iyi ezberliyememişler dir, bu suflör, seyircinin gözleri önünde, onlara, takıldıkları yerlerde, rollerini hatırlatacaktır. Ama, Marcel Ayme'nin suflörü - hemen her suflör gibi- aktörlüğe can atan, oynamak isteyen bir tiyatro delilidir. Yazarın hoşgörürlüğünden - biraz da dalgınlığından - faydalanarak, kendisine de bası replikler icadetmiş, hatta işi azıtarak, oyuncu bulunamayan birçok tâli rolleri oynamayı üzerine almıştır. Tıpkı provalarda, provaya gelmiyen aktörleri remplace eden suflörler gibi... Böylece bir çeşit "Pişekâr" halini alan ve bütün oyunu idare eden suflör rolünde Dufilho binbir kılığa girip çıkıyor. Kâh kadın oluyor, kâh hayvan, kâh daktilo, kâh kızılderili....

İşin tuhafı, Fransadan bütün Güney Amerika memleketlerine kadar çeşitli mekânlar içinde akıp giden vaka hep aynı dekor içinde, hep aynı yerde geçtiği ve oynandığı halde, Dufilho'nun sürükleyici ve tatlı oyunu sayesinde, hiç yadırganmadan seyrediliyor.

Kişilerinin sayısı, programda, yediyi geçmiyen bu şirin komedi, nihayet sahnelerimize çıkabilen ilk Marcel Ayme olarak, önümüzdeki mevsim İstanbulda belki oynanabilecektir. Ama Dufilho'nun oynadığı rol için, eski Orta Oyunu ustalarını aratmayacak, temsil boyunca durmadan kılık ve kişilik değiştirecek, taklid kabiliyeti de seyirciyi doyuracak. Dufilho kadar sevimli, onun kadar sıcak ve inandırıcı olmasını bilen bir sanatçı lâzımdır.

Nefis bir Pirandello

Pirandello'nun ölümünün 25. yıldönümünü Fransızlar, büyük İtalyan dram yazarısın şanına lâyık bir oyunla andılar. Jacques Copeau'nun tiyatro tarihine malettiği Vieux Colombier tiyatrosunda geçen mevsimin en başarılı temsillerinden biri olarak hemen bütün Parisin alkışladığı bu oyun "On ne sait comment" - "Non si sa come" - adını taşıyor ve Fransada ilk defa oynanıyor. Michel Arnaud'nun ustaca çevirdiği piyeste üç erkekle iki kadın var. Bu, görünüşte aralarından su sızmayan iki karı - koca ile bir bekâr arkadaş arasında, gerçekte ise insanoğlunun iç dünyasında geçen bir dramdır. Pirandello'nun her oyununda az çok belli olan sorumluluk duygusunun dramı...

1934 de yazılan bu oyun, yazarın sondan bir önceki eseridir ve ilk defa Prag Milli Tiyatrosunda oynanmıştır. Eserin önemi, sorumluluk duygusunu son haddine kadar götürmesinde, derinliğine tahlil etmesinde, "vaka"dan hemen hemen tamamiyle sıyrılmış bir sadelik, hatta kuruluk içinde islemesinde, öyle iken, seyirciyi merak ve heyecan içinde bırakan bir dram tekniğiyle canlandırmış olmasındadır. Aynı temayı Pirandello "Altı kişi..." de, "Size öyle geliyorsa.." da, daha başka oyunlarında da ele almıştır, ama bu oyununda günlük hayattan faydalanarak sorumluluk problemini çırılçıplak sahneye çıkmıştır.

Sahnedeki oyun

"On ne salt comment", Jean Tasso'nun çok itinalı, son derece ölçülü mizanseniyle, takdire değer bir üslûp bütünlüğü içinde oynanıyor. Andre Acquart'ın çok güzel, stilize dekor ve kostümleri Pirandello'nun tasvir ettiği çeyrek yüzyıl önceki aristokrat ve burjuva İtalyan çevresini zerafetle canlandırıyor.

Oyuna gelince: Başrolde -Romeo Daddi'de- Alain Cuny, yakalanması kolay olmayan psikolojik bir hakikati' bir bakışta, bir kelimede, bir davdanışta, hatta bir susuşta araştıran bu yarı deli, yarı hasta, sorumluluğunun bütün dehşetini duyan mustarip adamı sürükleyici bir oyun, çok canlı bir kompozisyonla yaşatıyor. Onun yanısıra Gilles Queant, Delphine Seyrig, Maria Mauban gibi seçkin sanatçılar büyük bir incelik, duyarlık, zerafet ve anlayışla Pirandello'nun dramını billurlaştırıyorlar. O kadar ki insan Vieux Colombier tiyatrosundan çıkarken böylesine başarılı bir Pirandello temsilini İtalyada da, hatta Milanonun ünlü Piccolo tiyatrosunda da, her zaman göremiyeceğine hükmetmekten kendini alamıyor.

Haberler

Burgaz Şenlikleri

Burgaz Adasını Güzelleştirme Derneği, 18 Ağustosta başlayıp 24 Ağustosta biten bir "Yaz Şenlikleri" düzenledi. Bu şenliklerin başlıca iki özelliği vardı. Biri, derneğin Adalar ilçesinde, ilk olarak ve baştan sona kendi imkânlarıyla gerçekleştirdiği Atatürk Anıtının açılışı, öbürü ise, yeri hala boş duran ünlü ve büyük hikayecimiz Sait Faiki anma töreni.

Burgaz Adasını Güzelleştirme Derneğinin başında ülkücü, çalışkan, adasını yürekten seven Turgut Egemen var. Dernekçiler, her yıl adaya biraz daha yararlı olmak, adanın ününü duyurmak için didinip duruyorlar. Ülkemizde böyle karşılıksız çalışma örneği çok değildir. Bu yönden Burgaz Adasını Güzelleştirme Derneğinde hizmet görenleri hem desteklemek, hem kutlamak gerekiyor.

Bu yılki yaz şenliklerinde İsrail Folklor Ekibinin gösterileri, Genç Oyuncular Tiyatro topluluğunun oynadığı "Çürük Elma" oyunu, Yugoslav Üsküp Folklor Ekibi gösterileri, Galata Kültür Derneğinin verdiği temsil, Sait Faiki anma töreni, Türk Folklor Ekibinin gösterileri yer almıştı. Şenliğin başarılı geçtiğini söylemek gerekir.

Burgaz Şenliklerinin önümüzdeki yıllarda İstanbulun kültür ve sanat şenliklerinden başlıcası haline gelmemesi için hiç bir sebep yoktur Demek yöneticilerinin bu mutlu sonuca ulaşabilmek için var güçleriyle çalışmaya istekli olmaları, isteklerinin gerçekleşmesine yetecektir.

Sanatçılar adası

Marmara Adası, bu yıl bir bakıma sanatçılar adası oldu. Yaz tatillerini geçirmek isteyen sanatçılardan çoğu soluğu doğruca Marmara Adasında aldı. Temmuz başından Ağustos sonuna kadar adayı şenlendiren sanatçıların sayısı hiç de az değil. Oktay Rifat, Edip Cansever, Turgut Uyar, Fethi Naci, Fikret Otyam Şahap Sıtkı, Cevdet Kudret, Mehmed Kemal, Fikret Arıt, M. Sunullah Arısoy hep adadaydılar.

Adaya ilk gelenler Canseverler Uyarlar ve Fethi Naciler oldu. Marmara Adasında turizm işlerini de yöneten bir Ahmet Enön var. Ada konuklarından başı sıkışan oldu mu, Ahet Enön hemen yardıma koşuyor. Enönün, önünde büyük bir çınarı olan, denizi burnunun dibinde bir güzel dükkânı var. Enön orasını bu yaz kahvemsi, gazinomsu bir şey yapmak istemiş. O sırada adaya birbirleriyle pek sevişen üç sanatçı geliyor. Turgut Uyar, mutfak işlerinden anlar. Canseverle Fethi Naci de, eşlerini dinlendirme amaciyle Uyara yardımcı olurlar. Kollar sıvanır, balıkların çeşitlisi, salataların en güzelleri, özellikle Uyarın patlıcan salatası pişirilip, kotarılır. Şişeler de açıldı mı, dokunmayın aslanlara! Denizse deniz, çınarsa çınar, balıksa balık, salataysa salata, içkiyse içki... Dahası ne? Enöne de, "Yoo" derler, "burası kahve olur mu birader? Burası lokanta olucak." Olurdu olmazdı demeye kalmaz, iskelenin hemen karşısında bir güzel "Enön Lokantası" kuruluverir. Müşterilerden hesabı Turgut Uyar almaktadır. Ahmet Enön, hesap isteyen müşterilere, parmağıyla Uyarı gösterir :

"— Ağbi alıyor hesabı.."

Uyar, şimdiye kadar lokantada hesap vermeye alışmış, hesap almaya değil ki.. Müşteriye sorar:

"— Ne yediniz beyim?"

"— İstakoz, karagöz balığı, domates salatası, ekmek, peynir, kavun, rakı..."

Uyar, İstakozla balık üzerinde sayın müşterisiyle Enön adına pazarlığa koyulup, Enönün ağzını kulaklarına yardıracak bir başarıyla, sevimli bir yekûn tutan hesabı alır.

Üçlü sanatçı grubu adadan ayrıldığı halde Enön Lokantası işliyor. Hiç boş kaldığı yok. Yok ama, Ahmet Enönün kaygısı bitmiş değil. Bir sanatçı geldi mi :

"— Ah bey ağbi" diyor, "nerde Turgut ağbi, Edip ağbi, Fethi ağbi!. Turgut ağbi bir hesap alıyordu ki, işte o kadar olur... Biz şimdi pek beceremiyoruz.."

Balık adam : Oktay Rifat dada "hem ziyaret hem ticaret" yapan tek sanatçı, Oktay Rifat. öyle boşuboşuna denize girip, kuma yatıp güneşlenmiyor. Çalışıyor. Elinde bir takım vurucu, tutucu âlet, balıkçılık yapıyor. Birinci sınıf bir balık adam.

Adaya gelen hanımların çoğu açıktan açığa, ya da göz altından Oktay Rıfata bakmadan geçemiyorlar. Şair her gün balığa çıkıyor ve ada balıkçılarım kıskandıracak sonuçlarla dönüyor. Dalıyor denizin dibine, balık önde, Oktay Rifat ardında.. Çok geçmiyor, Oktay Rifat denizin yüzüne elinde iri bir karagöz, ya da kefalla çıkıyor.

Marmarada balık satışı müzayede ile. Büyük çınarın altında bir büyük masa. Herkes balığını oraya getiriyor, balıklar arttıranın üstünde kalıyor. Oktay Rıfatın 20 - 25 balıkla döndüğü çok oluyor. Ne yapsın bu kadar balığı? Doğru müzayedeye!.. Müzayedede en çok para getiren balıklar da Oktay Rifatınkiler. Balığa çıkmak için verdiği motor parasıyla günlük masrafını düşüyor, gerisini de oradaki dostlarına sunuyor.

Son günlerde havalar biraz bozar gibi olduğu için, Oktay Rifatın balıkçılığı durgun gidiyor. Oktay Rifat denize kötü kötü bakıyor.

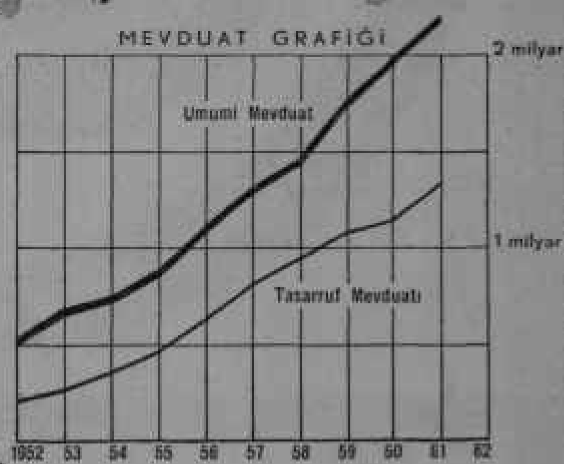
Herşeyde evvelâ
Güven
aranır!

Doktorunuza nasıl güveniyorsanız, paranızı emanet ettiğiniz müesseseyi seçerken de evvelâ GÜVEN ararsınız.

Halkımızın tasarruflarını en fazla emanet ettiği, dolayısiyle en fazla güvendiği Banka Türkiye İş Bankasıdır.

SİZ DE İş Bankasına güvenenlerin arasına katılınız. Tasarruflarınızı İş Bankasına yatırmakla, paranızı hem emniyet altına alır... hem de en iyi şekilde değerlendirirsiniz.

T Ü R K İ Y E **İŞ** B A N K A S I

paranızın... istikbalinizin emniyeti

ak akçe kara gün içindir
Kara günlerinizin dostu Ziraat Bankası olacaktır
En eski, en kuvvetli ve en geniş teşkilâtlı banka Ziraat Bankasıdır.
T.C. ZİRAAT BANKASI